

Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Bakımından Aşkın Yetki

Exorbitant Jurisdiction in the Context of Recognition and Enforcement of Foreign Court Judgments

Hanife Yaren Sarıay¹

¹Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi,
hyarensariay@gmail.com, Orcid ID: 0009-0004-5977-0269

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar Kelimeler

Milletlerarası Yetki,
Aşkın Yetki Kuralları,
Tanıma ve Tenfiz,
Kamu Düzeni

Makale Geçmişi:

Geliş Tarihi: 12 Eylül 2025
Kabul Tarihi: 10 Kasım 2025

ARTICLE INFO

Keywords

International Jurisdiction,
Exorbitant Jurisdiction,
Recognition and Enforcement,
Public Order

Article History:

Received: 12 September 2025
Accepted: 10 November 2025

ÖZET

Yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar bakımından hem bu uyuşmazlığın hangi ülke mahkemesinde görüleceğinin tespiti hem de yargılama sonucunda verilen kararın farklı ülkelerde hüküm doğurması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Milletlerarası yetki ile yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi her ülkenin iç hukukunda ve milletlerarası sözleşmelerle düzenlenir. Ancak tanıma ve tenfiz usulleri iç hukukta yer alsada yabancı devletlerin de yargı yetkisine saygı duyulması gereği ve kendi vatandaşlarının yabancı ülkelerde mağdur olmalarına engel olmak istemeleri aşırı sınırlayıcı düzenlemeler yapmalarına engel olmaktadır. Yine milletlerarası yetkinin tespiti ülkelerin kendi düzenlemesine bıraktığından kararın tanıma ve tenfiz usulüne tabii tutulacağı ülkenin hukukuna göre bu yetki aşkın yetki olarak değerlendirilebilmekte ve tenfize engel olabilmektedir. Bu bakımdan milletlerarası yetkinin ne olduğu, nasıl düzenlendiğini anlamak ve uygulamada karşılaşılan yansımalarını doğru belirlemek gerekmektedir. Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi usulü, Türk hukukunda esas olarak Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un (MÖHUK) m.50-59 ile düzenlenmiştir. Çalışmada öncelikle milletlerarası yetkinin ne anlama geldiği açıklanacaktır. Daha sonra MÖHUK'ta yer alan tanıma ve tenfiz şartları incelenecek ve kanunda yetkiye ilişkin aranan şartlar ile bunlara ilişkin yaklaşımlar detaylandırılacaktır.

ABSTRACT

In terms of disputes involving foreign elements, it's necessary both to determine which country's courts will have jurisdiction over the case and to ensure that the decision resulting from the trial will be valid in other countries. The recognition and enforcement of foreign court judgments are regulated by the domestic laws each country and by the international treaties. However, although these procedures are governed by national legislation, countries cannot completely isolate themselves from international standards. Nonetheless, since the determination of international jurisdiction is left to each country's legal system, the authority recognized under the law of the country where recognition and enforcement are sought may be regarded as a transcendent authority, potentially hindering enforcement. Therefore it is essential to understand what international jurisdiction entails, how it is regulated and how it is applied in practice. In Turkish law the recognition and enforcement of foreign judgments are primarily governed by Articles 50-59 of the Turkish Act on Private International and International Procedural Law (TAPIL). In this study, the concept of international jurisdiction will first be explained. Then, the conditions on the recognition and enforcement under TAPIL will be examined, with particular focus on the jurisdictional requirements and the legal approaches surrounding them.

Uluslararası ilişkilerin gelişmesi ve teknolojinin getirdiği yenilikler sonucunda farklı ülkelerde yerleşik kişi ve kurumların birbirleriyle ticari ilişkiler kurması, finans ve yatırım faaliyetleri gerçekleştirmesi kolaylaşmıştır. Bu etkileşimin bir sonucu olarak milletlerarası uyumsuzluklar da artmıştır. Milletlerarası uyumsuzluklar, farklı ülkelerde yargı makamlarının önüne gelmektedir. Yabancı mahkemeler ise önüne gelen uyumsuzluklarda sıklıkla başka bir ülkede sonuç doğuracak kararlar vermektedirler. Bir devlet mahkemesi tarafından verilen bir kararın başka bir devlette sonuç doğurması ise bu kararın ilgili ülkede tanınması veya tenfizi yoluyla sağlanmaktadır.

Uluslararası hukuk bakımından devletler egemenlik yetkileri uyarınca yabancı mahkeme kararlarını tanımak veya tenfiz etmek zorunda değildir. Ancak yabancı mahkeme kararlarına tanıma ve tenfiz imkânı sağlamayan devletler, bu kez kendi mahkemeleri tarafından verilen kararların diğer devletler tarafından tanınmaması ve tenfiz edilmemesi riskiyle karşılaşacak ve bu durum gün geçtikçe o devletin uluslararası alanlarda yalnızlaşmasına sebep olacaktır (Erten, 2011, s. 197). Bu yalnızlaşma ihtimalinden günümüzde bahsetmek oldukça zordur. Zira küreselleşmenin geldiği aşamada en küçük devletler bile yabancılık unsuru içeren uyumsuzluklarla karşılaşmaktadır. Bu nedenle kişi, kurum ve hatta devletler mahkeme kararlarının birden fazla ülkede etki doğurmasını sağlayacak bir mekanizmaya ihtiyaç duymaktadırlar (Arat, 1964, s. 423). Bu ihtiyacın sonucunda devletler kendi iç hukuklarında belirleyecekleri kurallarla yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi sağlayacak kuralları benimsemişlerdir (Önal, 2017, s. 577). Türk hukukunda esas olarak yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin usul düzenlenmişse de çeşitli kanunlarda istisnai hükümler de yer almaktadır. Örneğin 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu m.27/A hükmüyle yabancı makamlarca verilen *yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına ilişkin olarak verilen kararlar* gibi idari kararların şartları taşıması halinde tescil edilmesi mümkündür (Ayhan-İzmirli, 2018, s.67; Ecemiş, 2020, s. 359-360). Tescil işleminin hukuki niteliği tartışmalıdır (Sargın, 2024, 911 vd.). Kimi yazara göre söz konusu tescil, MÖHUK hükümleri çerçevesinde tanıma değil kararın idari usulle tanınmasıdır (Ayhan-İzmirli, 2018, s. 85; Doğan vd., 2025, 153; Ecemiş, 2020, s.375). Kimi yazara göre ise ayrıca mahkemelerce tanıma gerektirmeyen doğrudan tescil imkânıdır (Huysal, 2017, s.475). Doktrinde ilgili tescil işleminin doğrudan tanıma olduğuna ilişkin değerlendirme ise tarafların talebini gerektirmesi ve talebin reddi halinde MÖHUK hükümlerine göre tanıma imkânının bulunması nedeniyle haklı olarak eleştirilmektedir (Sargın, 2024, s. 911-912). İşlemin hukuki niteliği hakkındaki belirleme hukuki etkisini değiştirecekse de sonuçta ilgili hükümle yabancı idari makamlarca verilen kararların Türk hukukunda etki doğurması sağlanmıştır (Sargın, 2024, s. 913; Ayhan-İzmirli, 2018, s.85).

Türk hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin kurallar esasen MÖHUK m.50-59 ile düzenlenmiştir (Güngör, 2025, s. 302; Doğan vd., 2025, s. 115; Şanlı vd., 2024, s. 655). Ayrıca taraf olunan milletlerarası sözleşmelerde yabancı ilamların tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler bulunmaktadır. Yabancı ilamların tanınması ve tenfizi düzenleyen ve Türkiye'nin taraf olduğu birçok milletlerarası sözleşme bulunmaktadır. Dolayısıyla yabancı ilamın tenfizi söz konusu olduğunda ilamın konusunun bu sözleşmelerin düzenlediği konulara dahil olup olmadığı incelenmelidir. Örneğin; 15 Nisan 1958 tarihli Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşmeye¹ ve Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınmasına ve Tenfizine İlişkin Sözleşmeye Türkiye taraftır². Dolayısıyla nafaka ilamının tanınması ve tenfizi söz konusu olduğunda nafaka borçlusu Türkiye'de bulunuyorsa bu sözleşmeler uygulanacaktır. Ancak sözleşme konusuna girmeyen hallerde kararların tanınması ve tenfizi MÖHUK hükümlerine göre yapılacaktır (Ekşi, 2015, s.73; Güngör, 2025, s. 331). Söz konusu kurallar yabancı mahkeme kararlarının ülkemizde tanınması ve tenfizi belli koşullara bağlamıştır. Bu şartlar yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi açısından kararların Türk mahkemelerince incelenmesi sonucunda kesin hüküm ve kesin delil niteliğini haiz olarak tanınabileceğini veya bu niteliklere ilave olacak şekilde tenfiz edilerek icra edilebilirlik vasfına kavuşabileceğini ortaya koymaktadır. Şüphesiz Türk mahkemelerince yapılacak incelemede yabancı mahkeme kararlarının esasına girilmeyecek, kararlar yetki ve savunma hakkına riayet gibi usule ilişkin şartlar açısından incelemeye tabi tutulacaktır.

Bu çalışma yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi şartlarından olan aşkın yetkiyi ele alacaktır. Aşkın yetki kavramının ne olduğunun anlaşılabilmesi milletlerarası yetki kavramı ve bu yetkinin nasıl düzenlendiğinin de açıklanmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla milletlerarası yetkinin çerçevesi, ülkelerin yetki kurallarını belirlerken gözettiği uluslararası ilkeler ve yaklaşımlara değinilmesi çalışmanın esasını oluşturan aşkın yetki kavramının anlaşılmasına hizmet edecektir. Zira ülkelerin milletlerarası yetki kurallarını kendilerinin belirlemesinin bir diğer yüzünü birden fazla ülkeyi ilgilendiren yabancılık unsuru içeren uyumsuzluklar bakımından kendilerini yetkili görenek verdikleri mahkeme kararlarının diğer ülkelerde tanıma ve

¹ Resmi Gazete. (1973, Ocak 11). *Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşme (1958 Lahey)*. T.C. Resmi Gazete (Sayı: 14418). https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS_/t11/c006/cs_11006083ss0135.pdf

² Resmi Gazete. (1983, Şubat 18). *Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınmasına ve Tenfizine İlişkin Sözleşme*. T.C. Resmi Gazete (Sayı: 17961). https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanunbmmc064/kanunmgkc064/kanunmgkc06402331.pdf

tenfiz usulüne tabi tutulmasına engel olup olmayacağı hususu oluşturmaktadır. Bu çerçevede çalışmamızın ilk bölümünü milletlerarası yetki kavramı oluşturacaktır.

Milletlerarası yetkiye dair açıklamaların ardından Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisine ilişkin düzenlemelerin hangi esaslarla yapıldığı değerlendirilecektir. Bu açıklamalar ışığında Türk hukukunda yer alan bazı yetki kurallarının aşkın yetki olup olmadığı ele alınacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Türk hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi şartlarının neler olduğuyla aşkın yetki halinin şartlar içerisinde nasıl yer aldığı açıklanacaktır. İncelememizde MÖHUK m.54/1-b hükmünde yer alan aşkın yetkinin değerlendirmesi yapıldıktan sonra aşkın yetki halinde Türk mahkemelerinin nasıl bir yol izlediği ve hangi durumların aşkın yetkiye vardığı ortaya konmaya çalışılacaktır.

1. MİLLETLERARASI YETKİ

Milletlerarası yetki, yabancılık unsuru içeren uyumsuzluklara ilişkin olarak devletlerin kendi mahkemelerinin yetkilerine dair hususları düzenleyen kurallar bütünüdür (Nomer, 2011a, s. 395; Güngör, 2025, s. 258; Doğan vd., 2025, s. 41; Şanlı vd., 2024, s. 467). Başka bir anlatımla milletlerarası yetki kuralları yabancılık unsuru içeren uyumsuzlukların hangi ülke mahkemelerinde görüleceğini belirlemez (Nomer, 2018, s. 53). Aksine milletlerarası yetki kuralları, kuralı koyan ülke mahkemelerinin söz konusu uyumsuzluk bakımından yetkili olup olmadığını tayin eder (Nomer, 2011a, s. 395; Şanlı vd., 2024, s. 468; Nomer, 2018, s. 53). Tanımdan anlaşılan bir başka husus da milletlerarası yetki kavramından bahsedebilmek için söz konusu uyumsuzluğun yabancılık unsuru içeren bir olay veya ilişkiye dayanmasının gerekliliğidir (Nomer, 2011a, s.393-394; Özel vd., 2024, s. 577; Güngör, 2025, s. 258). Yabancılık unsuru içermeyen uyumsuzluklar bakımından yetki kurallarına ilişkin böyle bir belirlemeye ihtiyaç duyulmaksızın iç hukukta yer alan yetki kuralları uygulanacaktır (Özel vd., 2024, s. 577).

Milletlerarası yetkinin belirlenmesi her ülkenin iç hukukuna ait bir meseledir. Bununla birlikte uluslararası hukuk gereklilikleri ve bazı konularda belli hukuki standartların yakalanması gibi gerekçelerle milletlerarası sözleşmeler de yapılmaktadır. Taraf olunan milletlerarası bir sözleşme bulunmadığı sürece milletlerarası yetkinin kaynağı iç hukuktur (Nomer, 2011a, s. 397). Devletler kendi milletlerarası yetki kurallarını belirlerken diğer devletlerin bu konudaki belirlemelerinden bağımsızdır (Ekşi, 2020, s. 252; Özel vd., 2024, s. 577; Şanlı vd, 2024, s. 468). Ancak yine de devletler küresel yaşamın gereklilikleri, diplomatik nezaket, verdiği kararların diğer ülke hukuklarında da tanınması ve tenfizini sağlamak gibi sebeplerle milletlerarası yetki kurallarını düzenlerken gerçek olmayan ve sübjektif bağlama noktalarından ziyade gerçek ve objektif bağlama noktaları tercih etmektedirler (Özel vd., 2024, s. 577). Ancak milletlerarası yetki kurallarının tesisi devletlerin egemenlik yetkisiyle ilgili olduğundan devletler, kimi zaman zayıf ya da sübjektif bağlama noktalarıyla yetki tesis edebilmektedirler (Şanlı vd., 2024, s. 479). Örneğin yalnızca vatandaşlıktan hareketle her uyumsuzluk bakımından tanınan milletlerarası yetki kuralı veya taraflara ülkede bulunduğu sırada yapılan tebligata dayanarak o ülke mahkemelerini yetkili kılan kural gibi usule ilişkin durumlardan hareketle yetki tanıyan kuralların uyumsuzlukla kurduğu irtibat bu şekilde değerlendirilebilir (Özel vd., 2024, s. 578). Devletlerin bu şekilde gerçek ve objektif bağlama noktaları kullanmak yerine gerçek olmayan, geçici veya sübjektif bağlama noktaları kullanarak tesis ettiği milletlerarası yetki kuralları, aşkın yetki kuralları (exorbitant jurisdiction) olarak değerlendirilebilmekte ve ileride ayrıntılı olarak değinileceği üzere verilen kararların diğer ülke hukuklarında tanınması ve tenfizine engel olmaktadır (Dardağan, 2005, s. 117-118; Altıntaş-Açıkgöz, 2024, s. 103 vd; Kaya, 2022, s. 249; Şanlı vd., 2024, s. 479; Nomer, 2011b, s. 570; Özel vd., 2024, s. 738-740; İstemi, 2020, s. 18).

Devletlerin milletlerarası yetki kurallarını belirlemekte herhangi bir sınırlamaya tabi tutulamamasının bir başka sonucu yabancılık unsuru içeren uyumsuzluk bakımından birden fazla devletin milletlerarası yetkisinin bulunmasıdır (Şanlı vd., 2024, s.468; Özel vd., 2024, s. 578). Bu durum milletlerarası usul hukuku bakımından kural olarak sorun teşkil etmemekte ve Türk mahkemelerinin de bu uyumsuzluk bakımından kendini yetkili görmesine engel oluşturmamaktadır (Şanlı vd., 2024, s. 468). Nitekim yabancılık unsuru içeren uyumsuzluk bakımından birden fazla devlet mahkemesinin kendini yetkili görmesi halinde bu uyumsuzluğun hangi devlet mahkemesinde çözüleceğini kararlaştıran bağlayıcı hukuk kuralı veya çok taraflı milletlerarası sözleşme bulunmamaktadır (Avşar, 2021, s. 12; Nomer, 2011a, s. 394). Dolayısıyla uyumsuzluk bakımından başka ülke mahkemelerinin yetkisine rağmen davanın açıldığı ülke mahkemesinin de milletlerarası yetkiye haiz olması halinde uyumsuzluğu çözmesi mümkün olacaktır. Bu durum ancak milletlerarası derdestliğe neden olması halinde sorun teşkil edebilir. Türkiye'nin taraf olduğu ve milletlerarası yetkiye dair hüküm içeren bazı milletlerarası sözleşmelerde derdestlik hali düzenlenmiştir. Bu sözleşmelere göre milletlerarası yetkiye haiz olan mahkeme derdestlik halini sözleşmeye göre çözecektir (Özçelik-Bayraktaroğlu, 2016, s. 276vd). Ancak milletlerarası sözleşmeler dışında kalan alanlarda mevzuatta açık hüküm bulunmamasının etkisiyle Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin milletlerarası derdestlik sebebiyle engellenip engellenemeyeceği konusunda görüş birliği bulunmamaktadır (Özçelik-Bayraktaroğlu, 2016, s. 290 vd). Milletlerarası

derdestliği reddeden görüşlere göre Türk mahkemelerinin yabancı mahkeme lehine yetkisini kullanmaması egemenlik yetkisine aykırılık oluşturmakta ve davacının hak arama hürriyetini kısıtlamaktadır (Özçelik-Bayraktaroğlu, 2016, s.290-291). Milletlerarası derdestliğin kabul edilebileceğine ilişkin görüşe göre mevzuatta açık düzenleme yapılmadıkça milletlerarası derdestliğin reddedildiği anlaşılamayacaktır (Özçelik-Bayraktaroğlu, 2016, s. 301 vd). Ayrıca milletlerarası derdestliği kesin şekilde reddetmek birden fazla ülkeyi ilgilendirmesinin sonucu olarak hakkında çelişkili kararlar verilebilecek uyumsuzluklar için sorun teşkil edecektir (Özçelik-Bayraktaroğlu, 2016, s.301). Kanaatimizce kanun koyucu açık bir düzenlemeyle bu sorunu çözüme kavuşturmalıdır.

Yabancılık unsuru içeren uyumsuzluk bakımından birden fazla ülke mahkemesinin milletlerarası yetkiye sahip olmasının en önemli sonucu tarafların menfaatlerine uygun ülke mahkemesinde dava açabilmeleridir ve bu durum Anglo – Amerikan hukukunda *forum shopping* olarak adlandırılmaktadır (Şanlı vd., 2024, s. 469). Örneğin oldukça yüksek miktarda verinin, belge ve benzeri unsurun bir internet bulutu üzerinde sanal olarak depolanmasını ve aynı anda birden farklı yerden ulaşımını sağlayan bir teknoloji olan bulut bilişim (cloud computing) sistemi farklı kullanıcıların sunucu kaynaklarını ortak kullanmasını sağladığından birden fazla ülke hukukuyla ilişkilidir (Çelik, 2021, s. 438 vd; Altıntaş – Açıkgöz, 2024, s. 105-106; Can, 2023, s. 19-22). Ayrıca bu sistemlerin kullanılmasında ortaya çıkacak kişilik hakları ihlallerinde birden fazla ülke mahkemesi kendini milletlerarası yetkiye haiz görerek aşkın yetkiye sebep olabilecektir (Tekin, 2021, s. 148; Tekin, 2022, s.392). Bu noktada *uluslararası forum shopping* olarak da adlandırılan ve internet ortamında kişilik hakları ihlallerinden doğan uyumsuzluklar için milletlerarası özel hukuk tarafından oluşturulmuş bir *forum shopping* türü olan *libel tourism* kavramı ortaya çıkmaktadır (Tekin, 2021, s. 140; Tekin, 2022, s. 392). *Libel tourism* internet ortamında yaşanan kişilik ihlallerinde davacının kendi lehine olacağını düşündüğü mahkemelerde dava açabilmesidir (Tekin, 2022, s. 393). Özellikle milletlerarası yetki kurallarının belirlenmesinde gerçek ve objektif bağlama noktalarından uzaklaşıldıkça *libel tourism* kolaylaşacaktır (Tekin, 2022, s. 392; İstemi, 2020, s. 25; Şanlı vd., 2024, s. 469; Altıntaş – Açıkgöz, 2024, s. 106). Öğretide ayrıca internet alanında kişilik haklarının ihlaline ilişkin uyumsuzluklar bakımından aşkın yetki tesis edilerek verilmiş kararların savunma hakkına da riayet edilmemesi sebebiyle kamu düzeni müdahalesine uğrayacağı değerlendirilmektedir (Tekin, 2021, s. 149).

Milletlerarası usul hukukunda *forum shopping* davanın daha hızlı ve ucuz şekilde çözülebilecekken daha masraflı mahkemenin seçilmesine olanak tanınması, devletlerin egemen eşitliğine aykırılık gibi gerekçelerle engellenmesi gereken bir durum olarak görülmüştür (Avşar, 2021, s. 42-43). Karşılaştırmalı hukukta *forum shopping*in engellenmesi amacıyla *forum non conveniens* doktrini geliştirilmiştir. Türk hukukunda bu doktrin *elverişsiz mahkeme doktrini* olarak anılmaktadır (Sökmen – Güler, 2019, s. 2631-2632). *Forum non conveniens* doktrini Anglo Amerikan Hukuku tarafından geliştirilmiştir ve günümüzde ABD, İngiltere, Kanada, Avusturalya başta olmak üzere çeşitli ülkelerde kabul edilmektedir (Şanlı vd., 2024, s. 469 vd.; Mardirosian, 2004, s. 1643; Nomer, 2011b, s. 574-575; İstemi, 2020, s. 25-26; Nomer, 2018, s. 141).

Forum non conveniens doktrini, davanın açıldığı yetkili ülke mahkemesinin, uyumsuzluk bakımından başka ülke mahkemesinin daha gerçek ve objektif bir bağı olduğu gerekçesiyle haiz olduğu milletlerarası yetkisini kullanmaması yönündeki takdir yetkisi şeklinde ortaya çıkmaktadır (Toker, 2022, s. 82; Şanlı vd., 2024, s. 469 vd; Sökmen – Güler, 2019, s. 2632). Davanın diğer ülke mahkemesinde daha hızlı tamamlanma olanağı, tanık ifadeleri veya dava açısından önemli belgelerin tercüme ihtiyacı duyulmadan anlaşılabilir olması gibi nedenler mahkemelerin kendi yetkilerini reddetme sebeplerine örnek gösterilebilmektedir (Nomer, 2018, s. 141). Bu yaklaşımla davanın açıldığı ülke mahkemesi kendi milletlerarası yetkisini kullanmaktan vazgeçmiş olacaktır. Dolayısıyla *forum non conveniens* doktrini ancak uyumsuzluk bakımından birden fazla ülke mahkemesinin milletlerarası yetkiye sahip olması halinde uygulanabilecektir (Toker, 2022, s.82; Şanlı vd., 2024, s. 470; Sökmen – Güler, 2019, s. 2632).

Türk hukukunda *forum non conveniens* doktrini, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetki kuralları düzenlenirken gerçek ve objektif bağlama noktalarının esas alındığı ve bu doktrinin kabulünün Anayasanın m.36/2 hükmüne de aykırı olacağı gerekçesiyle kabul edilmemektedir (Toker, 2022, s. 90; Şanlı vd., 2024, s. 470; Sökmen – Güler, 2019, s. 2634; Nomer, 2018, s.142; İstemi, 2020, s. 26). Her ne kadar Türk hukukunda *forum non conveniens* doktrini kabul edilirse de Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerde bu doktrinin uygulanmasını gerektirecek durumların bulunması halinde doktrin Türk mahkemelerince de uygulanmak zorunda olacaktır (Toker, 2022, s. 92; Şanlı vd., 2024, s. 470). Örneğin 1996 tarihli Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkındaki Tedbirlere Yönelik Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi m.8-9'da çocuğun menfaatine olacağı gerekçesiyle *forum non conveniens* doktrininin uygulanmasını gerektiren bir uygulama bulunmaktadır (Ulus-Karataş, 2017, s.958;Toker, 2022, s. 92; Şanlı vd., 2024, s. 470). Buna göre sözleşme Türkiye tarafından onaylanmış ve yürürlüğe girmiş bulunduğu sözleşme konusuyla sınırlı kalmak kaydıyla *forum non conveniens* doktrininin uygulanması gerekecektir (Ulus-Karataş, 2017, s. 959; Toker, 2022, s. 92). Bu

durumda milletlerarası yetki kuralları incelenirken hem devletlerin iç hukukundaki kurallar hem de taraf olunan milletlerarası sözleşmelerde yer alan yetki kuralları özenli bir şekilde değerlendirilmelidir. Aşağıda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisine ilişkin düzenlemeler açıklanacak ardından bu kuralların aşkın yetki bakımından değerlendirmesi yapılacaktır.

1.1. Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi

Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin varlığı araştırılırken öncelikle taraf olunan milletlerarası sözleşmelerde konuya ilişkin düzenleme olup olmadığı incelenmeli ve ancak böyle bir düzenleme bulunmadığı takdirde milletlerarası özel hukuk bakımından esas kanun olan MÖHUK hükümlerine gidilmelidir (Şanlı vd, 2024, s. 471-472; Özel vd, 2024, s. 580; Doğan vd., 2025, s.50). MÖHUK m.1/2 hükmü de bu yöndedir (Doğan vd, 2025, s. 50; Şanlı vd, 2024, s. 472). Örneğin miras hukuku uyumsuzluklarına ilişkin Türkiye'nin taraf olduğu çeşitli uluslararası anlaşmalar bulunmaktadır ve bu anlaşmalar yetkiye ilişkin belirlemeler içerdiğinden Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi milletlerarası anlaşmaya göre belirlenecektir (Bilkay, 2021, s. 909-911). Örneğin Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşmenin (1958 Lahey) m.3 hükmünde davanın açıldığı sırada nafaka borçlusunun mutat meskeninin bulunduğu devletin ülkesi dahilindeki merciler, davanın açıldığı sırada nafaka alacaklısının mutat meskeninin bulunduğu devletin ülkesi dahilindeki mercilerle nafaka borçlusunun açık olarak veya yetki itirazında bulunmaksızın davanın esasına girmekle kabul ettiği merciler yetkili kılınmıştır (Şanlı vd., 2024, s. 471). Taraf olunan milletlerarası sözleşmenin bulunmaması veya taraf olunsu dahi ilgili sözleşmede bir hüküm bulunmaması halinde Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi Türk iç hukuk kurallarınca belirlenecektir (Şanlı vd., 2024, s. 472; Özel vd., 2024, s. 580; Doğan vd., 2025, s. 41; Güngör, 2025, s. 259).

Devletler milletlerarası yetki kurallarını belirlerken farklı yöntemler izleyebilirler. Devletler, milletlerarası yetki kurallarını iç hukuklarında yer alan yetki kurallardan ayrı olarak düzenleyebilecekleri gibi ayrıca bir düzenleme yapmadan hali hazırda var olan yetki kurallarına atıf yaparak bunların yabancılik unsuru içeren uyumsuzluklar bakımından da uygulanmasını sağlayabilmektedirler (Özel vd., 2024, s. 579; Doğan vd., 2025, s. 50). Örneğin İsviçre hukukunda, İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunuyla³ milletlerarası yetki kuralları iç hukukta yer alan yetki kurallarından ayrı olarak düzenlenmiştir (İstemi, 2020, s. 31-34). Alman hukukundaysa milletlerarası özel hukuk kuralları ayrı bir kanunda düzenlenmemiş ve milletlerarası yetkinin belirlenmesinde iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarını düzenleyen Alman Medeni Usul Kanunu⁴ esas alınmıştır. Ancak Alman mahkemelerinin milletlerarası yetki kuralları belirlenirken öncelikle konuya ilişkin Avrupa Birliği (AB) düzenlemesinin veya milletlerarası sözleşme hükmünün bulunup bulunmadığına araştırılmalıdır. İlgili yerlerde düzenleme bulunmaması halinde Alman mahkemelerinin milletlerarası yetkisi iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarına göre tesis edilecektir (İstemi, 2020, s. 27-36).

Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini düzenleyen kuralların karma bir usule yer verdiği söylenebilmektedir (Özel vd., 2024, s. 580). Türk milletlerarası yetki kuralları bakımından hem iç hukukta yer alan yetki kurallarına atıf yapan genel bir hüküm hem de yabancılik unsuru içeren uyumsuzluklara ilişkin özel yetki kuralları bulunmaktadır (Güngör, 2025, s. 259; İstemi, 2020, s. 34). MÖHUK *milletlerarası yetki* başlıklı m.40 hükmü, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisine ilişkin genel kural niteliğindedir (Şanlı vd., 2024, s. 472). Hükümde doğrudan iç hukukta yer alan yetki kurallarına atıf yapıldığından milletlerarası yetki bu kurallara göre tespit edilecektir (Şanlı vd., 2024, s. 472; Güngör, 2025, s. 259; Özel vd., 2024, s. 579; Nomer, 2018, s. 99). Dolayısıyla milletlerarası özel hukuk düzenlemelerinde özel yetki kuralı bulunmayan ancak yabancılik unsuru içeren uyumsuzluklarda iç hukuk kurallarından 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) ve yetki kuralı içeren diğer kanun hükümleri uygulanacaktır (Doğan vd., 2025, s. 55; Güngör, 2025, s. 260; Nomer, 2018, s. 99-100). Doktrinde iç hukukta yer alan yer itibariyle yetki kurallarının yabancılik unsuru içeren uyumsuzluklara ilişkin yetkiyi belirlemede de kullanılması durumunda bunların *çifte görevli kurallar* olduğu ifade edilmiştir (Nomer, 2011a, s. 413; Doğan vd., 2025, s. 55). Dolayısıyla yabancılik unsuru içeren uyumsuzluklar bakımından iç hukukta yer itibariyle yetki kuralı bulunuyor ve buna göre bir yetki tespiti yapılabiliyorsa bu durumda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin de bulunduğu kabul edilmelidir (Özel vd., 2024, s. 581; Nomer, 2011a, s. 413; Doğan vd., 2025, s.55; Güngör, 2025, s. 259; Nomer, 2018, s. 99-100).

Öte yandan bazı yabancılik unsuru içeren uyumsuzluklar bakımından MÖHUK'ta yetkiye ilişkin düzenlemeler ayrıca yer almaktadır. Bunlar özel yetki kuralları olarak değerlendirilmekte olup MÖHUK m.41-46 hükümleri arasında yer almaktadır (Güngör, 2025, s.259; Şanlı vd., 2024, s. 472). Kanunun düzenlemesinden de anlaşılacağı üzere hükümler arasında bir özel kural – genel kural ilişkisi kurulmuş olup yabancılik unsuru içeren uyumsuzluk MÖHUK m.41-46 hükümleri arasında yer alan *Türklerin kişi hâllerine ilişkin davalar, yabancıların kişi hâllerine ilişkin bazı davalar, miras davaları, iş sözleşmesi ve iş ilişkisi*

³ Federal Act on Private International Law (PILA) Kanununun İngilizce çevirisi için bk. https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/en

⁴ Zivilprozessordnung (ZPO). Kanununun İngilizce çevirisi için bk. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/index.html#gl_p2282.

davaları, tüketici sözleşmesine ilişkin davalar, sigorta sözleşmesine ilişkin davalara ilişkin bu özel kurallar uygulanacak aksi halde MÖHUK m.40'ta yer alan genel yetki kuralına gidilecektir (Şanlı vd., 2024, s. 472; Özel vd., 2024, s. 581). Bununla birlikte MÖHUK m.41-46 arasında yer alan özel yetki kurallarında düzenlenmiş uyuşmazlıklar söz konusu olduğunda MÖHUK m.40 genel yetki hükmüne göre ayrıca iç hukukta yer itibarıyla yetkili mahkeme araştırması yapılmayacaktır (Doğan vd., 2025, s. 62; Şanlı vd., 2024, s. 474).

Dolayısıyla MÖHUK m.41-46 hükümleriyle düzenlenmiş olan yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar hakkında ilgili hükmün uygulanması sonucu uyuşmazlığın çözümünde yetkili Türk mahkemesi bulunamıyorsa ayrıca genel yetki kuralı kapsamında bir araştırma yapılmaksızın Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin bulunmadığı ortaya konmalıdır (Tarman, 2019, s. 341-342; Şanlı vd., 2024, s. 474). Bu noktada MÖHUK'ta yer alan ilgili hükümler arasındaki genel kural – özel kural ilişkisinin HMK hükümleri çerçevesinde uygulanan ve bu kanunda düzenlenmiş olan özel yetki kurallarının kesin yetki hali olmadıkça HMK m.6'nın uygulanmasını engellemediği yaklaşımından farklı bir uygulama olduğu görülmektedir (Şanlı vd., 2024, s. 474; Özel vd., 2024, s. 581). Bu belirlemeler doğrultusunda MÖHUK m.41-46 hükümleri arasında düzenlenmemiş ve MÖHUK m.40 hükmünden hareketle de yetkili Türk mahkemesi tespit edilememiş yabancılık unsuru içeren bir uyuşmazlık bakımından da Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin bulunmadığı anlaşılmaktadır (Seviğ, 2011, s. 183; Özel vd., 2024, s. 581). Bu halde Türk mahkemeleri yetkiye dair ayrıca bir belirlemede bulunamayacaktır. Başka bir anlatımla Türk mahkemeleri, yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklara ilişkin olarak yalnızca kendi yetkisinin bulunup bulunmadığı incelemesi yapabilecek ve yabancı mahkemelerin milletlerarası yetkisine ilişkin bir belirlemede bulunamayacaktır (Seviğ, 2011, s.183; Şanlı vd., 2024, s. 475; Güngör, 2025, s. 258).

Bu noktada tarafların mahkemenin yetkisine itiraz etmemiş olması halinde Türk mahkemelerinin yetkili hale gelip gelmeyeceği değerlendirilmelidir. Yetki itirazının usulüne dair MÖHUK düzenlemesi bulunmadığından ve m.40 hükmünün iç hukuka yaptığı atıftan hareketle konuya ilişkin iç hukuka ve esas olarak HMK m.19 *yetki itirazının ileri sürülmesi* başlıklı hükmüne bakılması gerekmektedir (Doğan vd., 2025, s. 51-53). Hükmün yetki itirazı hususunu yetkinin kesin olması ve olmaması şeklinde düzenlemiş olduğu görülmektedir. İç hukuk yaklaşımından hareketle kesin yetkinin olduğu durumlarda tarafların itiraz edip etmediğine bakılmadan mahkemenin resen yetkiye ilişkin araştırma yapacağı kabul edildiğinden konuya ilişkin yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar bakımından Türk mahkemelerinin yetkisinin de aynı şekilde incelenebileceği kabul edilmektedir (Doğan vd., 2025, s. 53; Güngör, 2025, s. 259).

Öte yandan mahkemenin kesin yetkisinin bulunmadığı hallerde yetki itirazı ayrı bir önem kazanmaktadır. Şöyle ki iç hukuk bakımından yetkinin kesin olmadığı hallerde tarafların yetki itirazında bulunmaması halinde ilgili mahkeme resen inceleme yapamayacağından yetkili hale gelmektedir (Doğan vd., 2025, s. 53; Güngör, 2025, s. 259). Bunun yansıması olarak yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar bakımından tarafların yetki itirazında bulunmaması zımnî yetki sözleşmesi şeklinde yorumlanabilecek ancak yerel mahkeme, yabancı mahkemelerin yetkisi hakkında karar veremeyeceğinden HMK m.19/3 hariç tutulacaktır (Doğan vd., 2025, s. 53).

1.2. Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisini Düzenleyen Kurallara İlişkin Aşkın Yetki Tartışmaları

Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkine dair kurallar belirlenirken kanun koyucunun esas olarak gerçek ve objektif bağlama noktalarından yararlandığı görülmektedir. Örneğin HMK m.9 yalnızca malvarlığından hareketle tesis edilen milletlerarası yetki kuralına dayanarak verilen kararların yabancı ülke mahkemelerince aşkın yetki görülerek tenfiz edilememesi ihtimali üzerine Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi sınırlanarak düzenlenmiştir (Güven, 2013, s. 127-128; Nomer, 2018, s. 104-106; İstemi, 2020, s. 64-65). Öte yandan doktrinde Türk hukukundaki bazı düzenlemelerin aşkın yetki kuralı olduğu yönünde değerlendirmeler bulunmaktadır (Dardağan, 2005, s. 212-213). Özellikle çalışmanın konusu itibarıyla MÖHUK m.51 hükmü bakımından bu tartışmaların incelenmesi yerinde olacaktır. MÖHUK m.51 hükmü yabancı mahkeme kararlarının tenfiz edilmesinde görevli ve yetkili mahkemeyi düzenlemektedir. Hükmü göre görevli mahkeme, asliye mahkemesidir. Doktrinde kanunun asliye hukuk mahkemesi yerine asliye mahkemesi ifadesini kullanmasındaki amacın asliye hukuk mahkemesi dışında iş, ticaret, aile mahkemeleri gibi mahkemelerin de kendi alanlarındaki tanıma ve tenfiz taleplerini incelemelerine olanak tanımak olduğu değerlendirilmektedir (Köle, 2016, s. 66).

Yetkili mahkeme kendisine karşı tenfiz istenen kişinin Türkiye'deki yerleşim yeri, yoksa sâkin olduğu yer mahkemesinden bu da yoksa Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden biridir. Doktrinde benzer düzenleme içeren MÖHUK m.41 hükmünün Ankara, İstanbul ve İzmir mahkemelerinin uyuşmazlık konusuyla gerçek ve yakın bir irtibatının bulunmaması ve

yetkilendirilmeleri için davanın taraflarıyla herhangi bir bağın aranmamış olması sebebiyle aşkın yetki kuralı olarak değerlendirilebileceği ileri sürülmüştür (Ekşi, 2020, s. 284-285). Ancak bu noktada MÖHUK m.41 ve MÖHUK m.51 bakımından Ankara, İstanbul ve İzmir mahkemelerinin yetkili kılınmasındaki amacın değerlendirilmesi gerekmektedir. Nitekim MÖHUK m.41 hükmünde Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinin yetkilendirilmesi, Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davalar bakımından mutlaka yetkili bir mahkeme tayin etmek amacı taşımaktadır (Dardağan, 2005, s. 212; Güngör, 2025, s. 271; Ekşi, 2020, s. 281; İstemi, 2020, s. 23). Benzer bir yorum MÖHUK m.51 bakımından da yapılabilmektedir ki hükmün düzenlenen konuların özelliği gereğince mutlaka yetkili mahkeme bulundurma amacı taşıdığı görülmektedir (Ekşi, 2020, s. 54; Dardağan, 2005, s. 212-213; Güngör, 2025, s. 305; İstemi, 2020, s. 22-23). Ayrıca hükümlerde ilgili mahkemelerin doğrudan yetkilendirilmediği, diğer fıkraların yakın irtibat bakımından gerekli yeterlilikleri sağladığı görülmektedir (Dardağan, 2005, s. 212).

Dolayısıyla yabancı mahkeme kararlarının tenfizi bakımından Ankara, İstanbul ve İzmir mahkemelerinin yetkilendirilmesindeki amacın kararların tenfiz edilebilme imkânını sağlamak ve tenfiz şartlarını değerlendirecek bir mahkemenin her koşulda bulunabilmesini sağlamak olduğundan bu kuralın aşkın yetki kuralı olmadığını değerlendirmekteyiz (İstemi, 2020, s. 22-23; Dardağan, 2005, s. 212- 213). Kaldı ki tenfiz şartlarını değerlendirecek bir mahkemenin bulunması her zaman ilgili kararın tenfiz edileceği anlamına gelmemektedir. Doktrinde Ankara, İstanbul ve İzmir mahkemelerini yetkilendiren kuralın MÖHUK m.41 bakımından uyumsuzlukla ilgisi bulunmadığından aşkın yetki olarak değerlendirilebileceği; MÖHUK m.51 bakımından bu mahkemelerin yetkilendirilmesindeki amacın kararların tenfiz edilebilme imkânını sağlamak olduğundan uyumsuzlukla ilgisi bulunmasa dahi aşkın yetki olarak değerlendirilemeyeceği ifade edilmektedir (Ekşi, 2020, s. 284-285). MÖHUK m.41 bakımından doktrinde yapılan bir başka değerlendirmeye göre aşkın yetki kuralı her dava bakımından ayrıca değerlendirilmez. Nitekim aşkın yetkinin engellenmesi ile sağlanması beklenen menfaat bazı davalarda öne çıkarken bazı davalar için ihlale yol açmayacaktır (Erten, 2017, s. 177-179).

Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisine ilişkin aşkın yetki kuralı olabileceği değerlendirilen diğer hüküm HMK m.16 hükmünde yer alan *zarar görenin yerleşim yeri mahkemesinin* yetkili kılınmasına dair kuraldır (İstemi, 2020, s. 80). Yabancılık unsuru içeren haksız fiilden doğan uyumsuzluklar bakımından yetkili mahkemeye dair özel yetki kuralı bulunmadığından genel yetki kuralının yaptığı atıf uyarınca HMK m.16 hükmü esas alınacaktır (Özel vd., 2024, s. 600; Şanlı vd., 2024, s. 498-499; İstemi, 2020, s. 74). Hükümde bağlama noktaları olarak haksız fiilin işlendiği yer, zararın meydana geldiği veya gelme ihtimalinin olduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri esas alınmıştır (Şanlı vd., 2024, s. 498-499; ilgili bağlama noktaları hakkında detaylı bilgi için bk. Özel vd., 2024, s. 600 vd; İstemi, 2020, s. 75-80). Bu noktada haksız fiilin işlendiği yer, zararın meydana geldiği veya gelme ihtimali olan yer ile zarar görenin yerleşim yerinin aynı olmadığı durumlarda yalnızca zarar görenin yerleşim yerinden hareketle milletlerarası yetki tayin edilmesi aşkın yetki olarak değerlendirilebilecektir (İstemi, 2020, s. 80). Dolayısıyla haksız fiilin işlendiği yerin Türkiye olmaması ve zararın da Türkiye’de doğmadığı hallerde yalnızca davacının Türkiye’de yerleşim yerine sahip olması nedeniyle Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkiye sahip olması aşkın yetkiye neden olacaktır (İstemi, 2020, s. 83). Bu bağlamda yabancılık unsuru içeren haksız fiilden doğan uyumsuzluk bakımından yalnızca zarar görenin yerleşim yerinin Türkiye’de bulunmasından hareketle kendini yetkili gören Türk mahkemesinin vermiş olduğu kararın yabancı ülke mahkemelerinde tenfizi istendiğinde aşkın yetkiye dayandığı gerekçesiyle tenfiz talebi reddedilebilecektir. Ancak elbette bu durum Türk mahkemesinin uyumsuzluğu incelemesine engel olmayacaktır.

Nitekim milletlerarası yetki düzenlemeleri her ülkenin egemenlik yetkisiyle ilgilidir. Ancak devletlerin milletlerarası yetkilerini belirlerken zayıf ve sübjektif bağlama noktaları tercih etmeleri ve mahkemelerinin bu zayıf irtibatlara dayanarak karar vermeleri halinde bu kararların diğer ülke mahkemelerince tanınması ve tenfizi zorlaşacaktır. Türk hukukunda bu duruma engel olmak için aşkın yetki kurallarına dayanarak kendini yetkili gören mahkemelerce verilmiş kararların tenfiz edilemeyeceği düzenlenmiştir. Aşağıda yabancı mahkeme kararlarının Türk hukukunda tanınması ve tenfizi şartları genel esaslarıyla açıklanacak ve bu şartlar arasında yer alan MÖHUK m.54/1-b hükmündeki aşkın yetki hali detaylandırılacaktır.

2. YABANCI MAHKEME KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ BAKIMINDAN AŞKIN YETKİ

2.1. Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Aranan Şartlara Genel Bakış

Yabancı mahkeme kararlarının tenfizine ilişkin genel hükümler MÖHUK m.50 vd. ile düzenlenmiştir. Söz konusu hükümler her ne kadar *tenfiz* şart ve usulünü düzenlese de MÖHUK m.58 hükmünden hareketle karşılıklılık şartı dışında tenfiz şart ve usulünün tanıma bakımından da geçerli olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda aşağıda tanıma için ayrıca değerlendirmede

bulunulmayacak olup yabancı mahkeme kararlarının tenfizine ilişkin şartlar incelenecek ve özellikle yetkiye ilişkin esaslar üzerinde durulacaktır.

Tenfiz şartları bakımından ilk olarak MÖHUK m.50 hükmü ele alınmalıdır. İlgili hüküm tenfiz usulüne tabi tutulacak kararın yabancı mahkemelerden verilmiş olan kesinleşmiş kararlar olması ve hukuk davalarına ilişkin olması gerekliliği ön şartlar olarak değerlendirilmektedir (Özel vd., 2024, s. 723; Doğan vd., 2025, s. 119-123; Güngör, 2025, s. 310; Şanlı vd., 2024, s. 663; Ekşi, 2020, s. 117). Öte yandan doktrinde tenfize ilişkin MÖHUK m.50'deki şartların da MÖHUK m.54 ile birlikte aslı şartlar olduğu değerlendirilmektedir (Sargın, 2024, s. 683). Ön şartların mevcut olup olmadığı talebi inceleyecek mahkeme tarafından re'sen tespit edilecektir (Ekşi, 2020, s. 117).

Öte yandan yabancı mahkemelerden verilmiş her kararın tenfize konu edilemeyeceği bu kararların ilam niteliğinde olması gerektiğinin altı çizilmelidir (Şanlı vd., 2024, s. 668; Güngör, 2025, s. 310). Yabancı mahkemenin vermiş olduğu kararların ilam niteliğinde olup olmadığı kararın verildiği ülke hukukuna göre belirlenecektir (Özel vd., 2024, s. 725; Güngör, 2025, s. 310; Ekşi, 2020, s. 120 vd.). Bir diğer ön şart olan yabancı mahkemenin vermiş olduğu kararların hukuk davasına ilişkin olup olmadığına dair belirleme vasıflandırma yapılmasını gerektirmektedir (Aygül, 2012, s. 112; Şanlı vd., 2024, s. 670; Güven, 2013, s. 39). Bir meselenin usule ya da esasa ilişkin olup olmadığını belirlemek için de vasıflandırma yapmak gerektirmektedir. Buna ilişkin vasıflandırma kural olarak hâkimin hukuku (lex fori) olan Türk hukukuna göre yapılacaktır. Türk hukukuna göre yapılan vasıflandırmada meselenin usul hukukuna ait olduğunun belirlenmesi halinde de belirlemeler mahkemenin kendi hukukunun usule ilişkin kurallarına göre yapılacaktır. Aksi halde maddi konulara ilişkin vasıflandırma kanunlar ihtilafı kurallarınca belirlenecek hukuka göre yapılacaktır. Dolayısıyla öncelikle konunun usule mi esasa mı ilişkin olduğu belirlenecek bunun sonucunda vasıflandırmada esas alınacak ülke hukuku tespit edilecektir (Özel vd., 2024, s. 551vd.; Şanlı vd., 2024, s. 434; Aygül, 2012, s. 116; Güven, 2013, s. 39). Kararların konusunun hukuk davasına ilişkin olup olmadığı meselesi de usul hukukuna ait bir meseledir (Güngör, 2025, s. 311). Dolayısıyla vasıflandırma Türk hukukuna göre yapılacaktır (Aygül, 2012, s. 116; Şanlı vd., 2024, s. 670; Güngör, 2025, s. 311; Özel vd., 2024, s. 726; Tütüncübaşı, 2017, s. 108). Öte yandan kanun her ne kadar *hukuk davaları* gibi kapsamlı bir ifade kullanmış olsa da burada kamu hukukuna ilişkin davaların kastedilmediği dolayısıyla ancak özel hukuk davalarına ilişkin yabancı mahkeme kararlarının Türk mahkemelerince tanınması ve tenfizinin mümkün olduğu kabul edilmektedir (Ekşi, 2020, s. 130-134). Ayrıca hukuk davalarına ilişkin kararlar dışında MÖHUK m.50/2 hükmü gereğince *ceza ilamlarında yer alan kişisel haklarla ilgili* kısımlara ilişkin de tenfiz talep edilebileceği düzenlenmiştir. Burada yabancı mahkemelerin vermiş olduğu ceza hukukuna dair ilamların içinde yer alan ancak özel hukuka ait olan kişisel haklarla ilgili kısımlar kastedilmektedir (Tütüncübaşı, 2017, s. 108; Ekşi, 2020, s. 132).

Kanunun tenfize ilişkin asıl şartlarından ilki MÖHUK m.54/1-a bendinde yer alan karşılıklılık şartıdır. MÖHUK m.54/1-a hükmüne göre Türkiye ile yabancı ilamın verildiği ülke arasında sözleşmesel (akdi), fiili veya kanuni bir karşılıklılık bulunması kararın tenfiz edilebilmesi açısından yeterli görülmüştür (Tarman, 2023, s. 82; Şanlı vd., 2024, s. 677; Çalışkan, 2016, s. 661). Sözleşmesel karşılıklılık, tenfizi istenen kararın verildiği ülkeyle Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalarda kararların tenfiz edileceğine ilişkin düzenlemenin bulunması şeklinde ortaya çıkmaktadır (Tarman, 2023, s. 82; Şanlı vd., 2024, s. 678). Karşılıklılığın bu şekilde sağlanmamış olması durumunda kanuni karşılıklılığın bulunup bulunmadığına bakılmalıdır (Şanlı vd., 2024, s. 678). Kanuni karşılıklılıktan anlaşılması gereken söz konusu ülke hukukunun, Türk mahkemelerinin verdiği kararlara ilişkin tenfiz talebinde bulunabilmesini sağlayan bir düzenleme içermesidir (Özel vd., 2024, s. 730). Ayrıca kanuni karşılıklılıkta dikkat edilmesi gereken husus tenfizi istenen kararın verildiği ülke hukukunda yer alan tenfiz edilebilirlik şartlarının Türk hukukundaki şartlara yakın ve benzer olması ancak ağır olmamasıdır (Tarman, 2023, s. 82; Şanlı vd., 2024, s. 679).

Hükümde fiili uygulamanın da karşılıklılık esasını sağlayabileceği ifade edilmiştir dolayısıyla Türk mahkemelerinden verilmiş kararların tenfizine ilişkin düzenleme bulunmasa dahi tenfiz edilebilmesi sağlanıyorsa karşılıklılık şartının sağlanmış olacağı değerlendirilmektedir (Şanlı vd., 2024, s. 678; Özel vd., 2024, s. 731). Hâkimin resen tespit edeceği karşılıklılık şartı, tenfiz talebinde bulunulan zamana göre değerlendirilecektir. Karşılıklılığın tespitinde tenfiz talebini inceleyen mahkeme Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü ile hukuk fakültelerinin ilgili anabilim dalları ve enstitüleri gibi kurumların görüşüne başvurabilmektedir (Tarman, 2023, s. 82; Şanlı vd., 2024, s. 690; Çalışkan, 2016, s. 661-662).

Tenfize şartlarına ilişkin bir diğer hüküm olan MÖHUK m.54/1-b bendi yetkiye ilişkin iki şart içermektedir (Şanlı vd., 2024, s. 690; Doğan vd., 2025, s. 127; Ekşi, 2020, s. 285). Bunlardan ilki yabancı mahkeme kararlarının Türk hukukunda tanıma ve tenfize tabii olabilmeleri açısından *Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olmasıdır*. Diğeriyse

çalışmanın esasını oluşturan yabancı mahkeme kararının aşkın yetkiye dayanılarak verilmemiş olmasıdır. Tenfiz engeli olarak görülen aşkın yetkinin varlığı ileride ayrıca açıklanacaktır.

Münhasır yetki kuralları, ilgili Yargıtay kararında şu şekilde tanımlanmıştır: ‘‘Münhasır... yetki kuralları, davanın sadece Türk mahkemelerinde görülmesini sağlamak amacıyla konulan ve bunu temin eden kurallar olup temel dayanağı kamu düzenidir... Münhasır yetki kuralları, devletin kendi ülke ve sınırları içerisinde haiz olduğu mutlak güç ve yetkiyi ifade eden, devletin egemenlik ve hükümlerlik haklarının kullanılmasını gösteren ve simgeleyen kurallardır.’’ (Yargıtay 18.HD, 2014; Şanlı vd., 2024, s. 690). Münhasır yetkinin varlığı dolayısıyla yabancı mahkeme kararlarının tanıma veya tenfizinin engellenebilmesi için söz konusu yetki kuralının uyumsuzluğunun çözümü konusunda yalnızca Türk mahkemelerini yetkili gördüğü sonucuna varılması gerekmektedir (Kaya, 2022, s. 248; Şanlı vd., 2024, s. 692). Dolayısıyla münhasır yetki kabul edilen konularda çıkan uyumsuzlukların Türk mahkemelerinde çözüme kavuşturulması gerektiğinden Türk hukukuna göre bu konularda verilen yabancı mahkeme kararlarına tanıma ve tenfiz yoluyla geçerlilik kazandırılmaz (Huysal, 2013, s. 84; Güngör, 2025, s. 260; Şanlı vd., 2024, s. 691).

Türk hukukunda yetkiye ilişkin çeşitli kanunlarda düzenlemeler bulunmakla birlikte münhasır yetkiye giren konular açıkça düzenlenmemiş olduğundan doktrinde çeşitli görüşler bulunmaktadır. Örneğin taşınmazların aynına ilişkin davalarda yetkiyi düzenleyen HMK m.12 hükmünün milletlerarası özel hukuk açısından münhasır yetki kuralı olduğu konusunda görüş birliği bulunmaktadır (Özel vd., 2024, s. 735-737; Şanlı vd., 2024, s.692; Güngör, 2025, s. 262; Doğan vd., 2025, s. 128). Bireysel iş sözleşmeleri ve iş ilişkili hakkında MÖHUK m.44, tüketici sözleşmeleri hakkında MÖHUK m.45, sigorta sözleşmeleri hakkında MÖHUK m.46 hükümlerinin münhasır yetki olup olmadığı konusundaysa çeşitli görüşler bulunmaktadır. Sınırlı münhasır yetki görüşüne göre ilgili hükümlerde düzenlenen konulara ilişkin verilmiş yabancı mahkeme kararları ancak zayıf tarafın lehineyse tenfiz edilmelidir dolayısıyla zayıf tarafın aleyhine olması halinde münhasır yetki bir tenfiz engeli olarak ileri sürülebilecektir (Şanlı vd., 2024, s. 693; Nomer, 2011b, s.566-567; aksi yönde bk. Özel vd., 2024, s. 738). Doktrinde ayrıca münhasır yetkinin nesnel bir durum olduğu ve tarafların durumuna göre yorumlanarak sınırlı münhasır yetki belirlemesi yapmanın ve hali hazırda kamu düzeni müdahalesiyle ulaşılabilecek sonuçlara kavramı geniş yorumlayarak ulaşmanın uygun olmadığı değerlendirilmektedir (Cumalıoğlu, 2008, s. 445).

Diğer tenfiz edilebilme şartı MÖHUK m.54/1-c’de düzenlenen kamu düzenine aykırılıktır. Kamu düzeni ülkeler arasında oldukça değişkenlik gösteren bir kavram olduğu gibi bir ülkedeki kamu düzeni anlayışı da zaman içinde değişebilmektedir (Pürselim & Yöney, 2022, s. 24). Kamu düzeninin sınırları 2012 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Hukuk Genel Kurulu’nun kararında⁵ *Türk hukukunun ve Türk toplumunun anlayışına, temel değerlerine ve temel prensiplerine aykırılık* şeklinde ifade edilmiştir (Dürüstkan, 2023, s. 429-431; Pürselim & Yöney, 2022, s. 24-25).

Doktrinde genellikle kabul gören ve kamu düzenine aykırılık oluşturabileceği gerekçesiyle kararın tenfizine de engel olabilecek hallerde şunlar örnek gösterilebilir: davalının savunma hakkının ihlal edilmiş olması, haksız fiil davalarında zarar görenin kusurunun değerlendirilmemesi, kararın tenfizi halinde ilgili kurumlara önemli derecede mali yük oluşturmasının yanı sıra usul hukukunda da hâkimin yasaklı olduğu halde davaya bakması, yargılamanın yenilenmesi halinin gerçekleşmesi (Çelikel, 2011, s. 10-11).

Kamu düzeni revizyon yasağı ve kontrol sistemiyle de yakından ilgili olduğundan bu sistemi kısaca açıklamak gerekmektedir (Özgenç, 2023, s. 1394). Türk hukukunda tartışma olmaksızın revizyon yasağı (revision au fond) ve kontrol sistemi kabul edilmektedir (Sargın, 2024, 638; Özel vd., 2024, s. 722; Güngör, 2025, s.309; Doğan vd., 2025, s.117; Arat, 1964, s.498; Şanlı vd., 2024, s.661). Ayrıca MÖHUK m.55/2’nin revizyon yasağını işaret etmektedir (Ekşi, 2020, s.314; Güven, 2013, s.81-82). Revizyon yasağı bağlamında Türk mahkemeleri, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin istemleri değerlendirirken kararların talep sonuçlarına ilişkin bir inceleme yapamayacak olup yalnızca ilgili kanun maddelerinde yer alan tanıma ve tenfiz şartlarının var olup olmadığını incelemekle yetinecektir (Özel vd., 2024, s.722; Güngör, 2025, s. 309; Nomer, 2018, s. 185). Bu durum doktrinde tanıma ve tenfiz kararlarının hukuki niteliğine ilişkin bir tartışmanın doğmasına sebep olmuştur (Önal, 2017, s. 577-578). Bir görüşe göre yabancı mahkeme kararının esasına girmeden yalnızca kanundaki şartlara uygunluğunun incelenmesini sağlayan bu yol tespit davası niteliğindedir (Özel vd, 2024, s.722). Öte yandan revizyon yasağının kabulüyle mahkemelerin inceleme kapsamının sınırlanması nedeniyle tanıma ve tenfiz taleplerinin dava niteliği taşımadığı ve çekişmesiz yargı işi olduğu savunulmaktadır (Sargın, 2024, s.647; Önal, 2017, s.605-606). Bu görüşe göre MÖHUK hükümlerinde davalıya tanınmış itiraz imkânı da tanıma ve tenfiz taleplerinin çekişmesiz yargı işi olmasını engellemez (Sargın,

⁵ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Hukuk Genel Kurulu T.10.02.2012 E. 2010/1 K. 2012/1 T.C. Resmi Gazete (Sayı: 28417). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120920-8.htm>

2024, s. 649). Ancak tanınmanın çekişmesiz yargı işinin niteliklerini taşımasına rağmen ayrıkçı durumların bulunmasının kesin kabulü engellediği belirtilmektedir (Sargın & Erten, 2014, s.52-70 vd).

Kamu düzeni kavramının revizyon yasağıyla ilişkisi iki alanın kesiştiği anlamına da gelmektedir. Revizyon yasağı gereği tenfiz incelemesi, kanundaki şartların var olup olmadığıyla sınırlıdır (Özel vd., 2024, s. 722). Öte yandan kamu düzeni müdahalesi söz konusu olduğunda bu sınırın aşılabildiği görülmektedir ki bu durum uygulamada farklı mahkeme kararları verilmesine yol açmaktadır (Özgenç, 2023, s. 1397-1399; Tarman, 2017, s.811-814). Yargıtay kararlarında kimi zaman kamu düzeni müdahalesi geniş yorumlanmış olup bu kararlar doktrinde revizyon yasağının ihlali iddiasıyla eleştirilmiştir (Özgenç, 2023, s. 1398-1399; Tarman, 2017, s. 812). Hâkimin tenfiz talebini yabancı mahkeme kararının ancak ve ancak Türkiye’de icra edilmesinin kamu düzenine aykırı sonuçlar doğurabileceği gerekçesiyle reddedebileceği değerlendirilmektedir (Şanlı vd., 2024, s. 700; Tarman, 2017, s. 811).

Yabancı mahkeme kararlarının Türk hukukunda tenfiz edilerek icra edilmesi için son şart MÖHUK m.54/1-ç bendinde yer alan *savunma hakkına riayet edilmesi* şartıdır. Hükümde ilgililerin itiraz etmesi aranmıştır. Savunma hakkına riayet edilmesi şartının varlığı doktrinde kimi yazarlarca hali hazırda kamu düzeni kavramına dahil edilerek re’sen incelenebilecek bir şarttır (Çelikel, 2011, s. 11; Huysal, 2013, s. 96; Şanlı vd., 2024, s.717-718). Ancak katıldığımız görüşe göre bu şartın kamu düzenine dahil edilerek incelenmesi kanunun bu şartı ayrı bent halinde düzenlemesini anlamsız kılacaktır (Güngör, 2025, s. 322). Savunma hakkına riayet edilmesi şartı tenfize konu yabancı mahkeme kararının verildiği ülke hukukuna göre değerlendirilmelidir (Doğan vd., 2025, s. 139; Şanlı vd., 2024, s.721.). Dolayısıyla Türk hukukuna aykırılık teşkil etse de kararın verildiği ülke hukuku açısından hukuka uygun işleyen sürecin ardından verilen yabancı mahkeme kararlarına ilişkin tenfiz talebi bu gerekçeyle reddedilemeyecektir (Doğan vd., 2025, s. 141).

2.2. Tenfiz Engeli Olarak Aşkın Yetki

Devletler, milletlerarası yetki kurallarını bizzat belirlemekte ve bu hususta herhangi bir sınırlamaya tabii tutulmamaktadır ki bu nedenle de farklı bağlama noktaları ile kendilerine milletlerarası yetki tanımaktadırlar (Ekşi, 2020, s. 252; Özel vd., 2024, s. 738; Şanlı vd., 2024, s. 479). Ancak devletlerin genel olarak kendi mahkemelerince verilen kararların tanıma ve tenfiz yoluyla başka devletlerde de sonuç doğurabilmesi açısından milletlerarası yetki kurallarını gerçek ve objektif bağlama noktaları esas alarak belirlediği görülmektedir (Özel vd., 2024, s. 738; Şanlı vd., 2024, s. 479.). Bu bağlama noktaları genelde davalının yerleşim yeri, mutad meskeni, sözleşmenin ifa yeri, haksız fiillerde zararın doğduğu yer şeklindedir (Erten, 2017, s. 177). Bununla birlikte devletlerin milletlerarası yetkilerini belirlerken gerçek ve objektif bağlama noktaları kullanmamaları zaman zaman aşkın yetkiye sebep olarak yabancılık unsuru içeren uyuşmazlık hakkında verilen mahkeme kararının tenfiz edilememesine sebep olmaktadır (Huysal, 2013, s. 87-91; Kaya, 2022, s. 249; Nomer, 2011b, s. 570; Şanlı vd., 2024, s. 698; Özel vd., 2024, s.738-740; İstemi, 2020, s. 18; Altıntaş – Açıkgöz, 2024, s. 104). Nitekim Türk hukukunda da aşkın yetkinin varlığı MÖHUK m.54/1-b c.2 hükmünden anlaşıldığı üzere olumsuz bir tenfiz şartı olarak düzenlenmiştir.

Doktrindeki örneklere binaen yalnızca malvarlığının bulunduğu yerden hareketle tesis edilmiş mahkemenin yetkisi ya da yalnızca taraflardan birinin vatandaşlığı sebebiyle kendini yetkili gören mahkemenin yetkisinin aşkın yetki olarak değerlendirilebileceği söylenebilmektedir (Huysal, 2013, s.88; başka örnekler için bk. Özel vd., 2024, s. 740). Örneğin uyuşmazlık konusu ile doğrudan ilgisi bulunması hali hariç olmak üzere yalnızca malın/malvarlığının ilgili ülkede bulunmasından hareketle tesis edilen milletlerarası yetki kuralları aşkın yetki olarak değerlendirilebilecektir (Dardağan, 2005, s.176-177). Alman Medeni Usul Kanunu’nun m.23 hükmü dava konusu malların bulunduğu yer mahkemesini yetkili kılan kural aşkın yetki olarak nitelendirilmektedir (Michaels, 2016, 11; Şanlı vd., 2024, s. 699). Kurala göre vatandaşlık veya Almanya’da ikamet etme gibi başkaca şart aranmaksızın malların bulunduğu yer mahkemesi yetkili kabul edilmektedir (Ekşi, 2020, s. 272-273). Ayrıca malın değerinin azlığı da Alman mahkemelerinin yetkili olmasını etkilemeyecektir dolayısıyla sembolik sayılabilecek malvarlığı değerlerine dayanarak dahi yetki tanınması anlamına geleceğinden aşkın yetkiye varabilmektedir (Ekşi, 2020, s. 273).

İngiliz hukukunda yer alan davalının İngiltere’de bulunduğu sırada tebligatın yapılması halinde İngiliz mahkemelerine milletlerarası yetki tanıyan kural da aşkın yetki kuralı olarak değerlendirilmiştir. İngiltere Temyiz Mahkemesi (Court of Appeal) tarafından verilen bir kararda mahkeme, tarafın İngiltere’de bulunduğu sırada yapılan tebligata dayanarak kendini milletlerarası yetkiye haiz görmüştür. Karara konu olayda tebligatın yapıldığı davalı Fransız vatandaşı olup yalnızca tebligatın yapıldığı sırada İngiltere’de bulunmaktadır. Dolayısıyla yalnızca bundan hareketle tanınan yetki aşkın yetki olarak değerlendirilebilecektir (Court of Appeal, 1972; North, 1993, s. 6; Ekşi, 2020, s. 254; İstemi, 2020, s. 20; Şanlı vd., 2024, s. 689). İngiliz mahkemeleri bu gibi durumlarda uyuşmazlıkla tek bağına tebligat yapılmış olması sebebiyle yargılama yapmanın

zor olacağından hareketle *forum non conveniens* doktrini çerçevesinde yetkisinden vazgeçebilmektedir (Ekşi, 2020, s. 263-272). Örneğin yine İngiliz Temyiz Mahkemesinin önüne gelen *Muduroglu Ltd. v T.C. Ziraat Bankası* davasında yalnızca bankanın Londra'daki şubesine yapılan tebligatla yetki tanınmasına karşı mahkeme *forum non conveniens* doktrinine dayanan yetki itirazını kabul etmiştir. Kararda dava konusu uyuşmazlığın Türkiye ile yakından ilgili olduğu, davanın İngiliz mahkemelerinde görülmesi halinde Türk olan tarafların ve dinlenmesi gereken olası tanıkların Türkiye'den davayı takip etmeye gelmelerinin oldukça zor ve masraflı olacağı belirtilmiştir.

Benzer şekilde Amerikan hukukunda yer alan davalının kısa süreliğine ülkede bulunduğu sırada yapılan tebligatın milletlerarası yetkinin tesisi bakımından yeterli olacağını öngören kuralı (*transient rule*) aşkın yetki olarak değerlendirilmektedir (Clermont & Palmer, 2006, s. 477-478; Dardağan, 2005, s. 152-153; Nomer, 2011b, s. 570-571). Kurala göre davalının ülkede bulunmasıyla uyuşmazlık konusu arasında herhangi bir bağlantı aranmamaktadır (Dardağan, 2005, s. 152-153). Bu kuralın aşkın yetki olarak nitelendirilmesinde temel ölçüt davalının ilgili ülkede *geçici* olarak bulunuyor olmasıdır (Dardağan, 200, s. 162-164). Dolayısıyla bu kurallara dayanarak verilen kararların yabancı ülke mahkemelerinde tanınması ve tenfizi de genellikle mümkün olmayacaktır (Clermont & Palmer, 2006, s. 478).

Amerikan hukukunda yer alan ABD İflas Kanununun (US Bankruptcy Code)⁶ m.109(a) hükmünün de aşkın yetki olarak değerlendirilebileceği ileri sürülmüştür (Cordero-Moss, 2007, s. 3). Örneğin Yukos davası olarak anılan bir uyuşmazlıkta Amerika mahkemeleri, merkezi ve varlıklarının çoğu Rusya'da bulunan Yukos adlı petrol şirketinin mallarının açık arttırma usulüyle satılmasının engellenmesine yönelik tedbir kararı alınması için yapılan başvuruda ilgili kanun hükmüne dayanarak kendini yetkili görmüştür. Şöyle ki şirket ilgili başvuruyu yapmadan ABD bankalarında dava, avukatlık vb. masrafların karşılanması amacıyla bir hesap oluşturarak bu hesaba para gönderimi sağlamış mahkeme de yetkisini bu banka hesabının varlığına dayandırmıştır (Cordero-Moss, 2007, s. 3-4). İlgili hükme göre de ikametgâhi, malvarlığı ya da işyeri ABD'de bulunan kişiler borçlu olarak kabul edilebilecek ve mahkemenin yetkisi doğacaktır (US Bankruptcy Code, m.109(a)). Ancak örnekte olduğu gibi düşük meblağlar barındıran banka hesaplarının ABD'de bulunmasının dahi iflas davasına ilişkin olarak mahkemeyi yetkili kılması aşkın yetki olarak değerlendirilebilecektir (Cordero-Moss, 2007, s. 3-4). Nitekim ABD mahkemeleri her ne kadar kendini yetkili görerek tedbir kararı vermiş olsa da aşkın yetki değerlendirmesiyle bu karar iflasın gerçekleşeceği Rusya'da sonuç doğurmayacak ve malların satılması mümkün olacaktır. Mahkemenin verdiği diğer kararların Rusya'da tenfiz edilmemesi de olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Bu nedenle devletler her ne kadar milletlerarası yetki kurallarını belirlemede serbest olsalar da bu şekilde aşkın yetkiye dayanarak verdiği kararlar diğer ülkelerde tenfiz edilerek sonuç doğurmadıkça davacı açısından da fayda sağlamayacaktır (Cordero-Moss, 2007, s. 4-8).

Amerikan hukukunda yer alan ve aşkın yetki olduğu değerlendirilen bir başka yetki kuralı ise *doing business* olarak kavramlaştırılmış olan bir şirketin yalnızca o bölgede iş yapıyor olmasından hareketle tesis edilen genel yetki kuralıdır (Michaels, 2016, s. 22). Nitekim bu şekilde tesis edilen yetkiye dayanılarak yargılamanın yapılması ABD Yüksek Mahkemesinin (US Supreme Court) önemli içtihatları sonrasında sınırlanmıştır (Michaels, 2016, s. 19-20). Bunlar *Daimler AG v. Bauman*⁷ ve *Goodyear Dunlop Tires Operations, S. A. v. Brown*⁸ kararlarıdır. İlgili uyuşmazlıkların ortak noktası mahkemenin yetkisinin itiraz konusu olmasıdır. *Daimler AG v. Bauman* davasında şirketin merkezi Almanya'da olmasına rağmen ABD'de de ilişkili şirketlerin bulunması nedeniyle mahkeme kendini yetkili görmüştür (Daimler AG v. Bauman, 2014). Diğer uyuşmazlıkta da benzer şekilde ABD dışında meydana gelen bir trafik kazasına ilişkin tanzminat davasında davacı hem ABD merkezli Goodyear lastik şirketini hem de hatalı üretim vb. sebeplerle şirketin Fransa, Türkiye ve Lüksemburg'taki ilişkili şirketlerini davalı olarak göstermiştir (Goodyear Dunlop Tires Operations, S. A. v. Brown, 2011). Merkezi ABD'de bulunan Goodyear şirketi mahkemenin yetkisine itiraz etmezken davalı ilişkili şirketler mahkemenin yetkisine itiraz etmiştir. *Daimler AG v. Bauman* kararında mahkeme *Goodyear Dunlop Tires Operations, S. A. v. Brown* kararına da atf yaparak benzer bir değerlendirmede bulunmuştur. Buna göre özel yetki kurallarıyla (*specific or conduct-linked jurisdiction*) *doing business* gibi genel yetki kuralları (*general or all-purpose jurisdiction*) arasındaki ilişki esas alındığında şirket merkezi veya esaslı faaliyetleri ABD'de olmayan şirketlere yönelik davalarda ABD mahkemesi *doing business* nedeniyle doğrudan yetkili olmamalıdır (Daimler AG v. Bauman, 2014). ABD Yüksek Mahkemesi genel yetki kuralının uygulanması için şirket faaliyetlerinin mahkemenin bulunduğu yerde sürekli ve sistematik şekilde ve adeta *evindeymiş gibi* (*essentially at home*) olması gerektiğini belirtmiştir (Daimler AG v. Bauman, 2014; Goodyear Dunlop Tires Operations, S. A. v. Brown, 2011). Aksi halde mahkemenin yetkisi ancak özel yetki kuralları çerçevesinde o yerdeki uyuşmazlıkla sınırlı olarak kabul edilecektir. Mahkeme böylece *doing*

⁶ ABD İflas Kanunu (US Bankruptcy Code). <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11>

⁷ Daimler AG v. Bauman, 571 U.S. 117 (2014). <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/571/117/>

⁸ Goodyear Dunlop Tires Operations, S. A. v. Brown (2011). <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/564/915/>

business olarak bilinen genel yetki kuralının aşkın yetkiye varacak şekilde uygulanmasını önlemeyi amaçlamıştır (Michaels, 2016, s. 19-20).

Yine Fransız ve Suriye vatandaşı olup faaliyetlerini Suriye’de gerçekleştiren bir kişiyle Türk firması arasında Suriye’de ifa edilecek uluslararası ticari sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlığın yalnızca vatandaşlık sebebiyle Fransa mahkemelerinde görülmesi aşkın yetki olarak değerlendirilebilecek ve kararın tenfizi de bu gerekçeyle reddedilebilecektir (Kaya, 2022, s. 251). Nitekim Fransız Medeni Kanununun m.14 ve m.15’e göre milletlerarası yetki kuralları belirlenirken bağlama noktası olarak vatandaşlığın kullanıldığı görülmektedir (Code Civil, 1804). Dolayısıyla bazı uyuşmazlıklar bakımından zayıf kalan bu bağlama noktasına dayanarak kendini yetkili gören mahkemenin verdiği kararlar Türk hukukunda da olduğu gibi aşkın yetki kabul edilerek kararın tenfiz edilememesine neden olabilecektir (Michaels, 2016, s. 21; İstemi, 2020, s. 36-38; Şanlı vd., 2024, s. 699; Dardağan, 2005, s. 130). Vatandaşlığa dayanarak milletlerarası yetki tesis eden bu kuralın *forum shopping*in oluşmasına da neden olabileceği değerlendirilmektedir (Clermont & Palmer, 2006, s. 482). Nitekim günümüzde Fransız Medeni Kanununun m.14 kanundaki varlığını korusa da davacı, sırf vatandaşlığı nedeniyle Fransız mahkemelerinde dava açması halinde mahkemenin vermiş olduğu kararın malvarlığının bulunduğu ülke mahkemesi tarafından tenfiz edilmeyeceği ihtimalini değerlendirmekte ve ilgili uyuşmazlık bakımından aşkın yetki olarak nitelendirilmeyecek yetki kurallarına dayanarak dava açmayı tercih etmektedir (Ekşi, 2020, s. 259-261).

Aşkın yetkinin önem kazandığı bir başka hal yabancılık unsuru içeren uyuşmazlığın birden fazla ülkeyle ilişkili olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar bakımından birden fazla ülke mahkemesinin milletlerarası yetkiye sahip olması doğaldır. Dolayısıyla davacının ilgili ülke mahkemeleri arasında kendi menfaatine olacağını düşündüğü ülke mahkemesini seçmesi söz konusu olabilmektedir (Ekşi, 2020, s. 253). Ancak ilgili mahkemelerden birinin yetkisinin aşkın yetkiye dayandığı hallerde bu mahkemenin seçilme imkânının bulunması davacının menfaatini öne çıkarması yönünden hatalı bir yaklaşıma sebep olabilecektir. Bu şekilde aşkın yetkiye varan yetki kurallarına göre tesis edilmiş mahkemelerde davalı savunma hakkını dilediği gibi kullanamayabileceğinden silahların eşitliği ilkesine de aykırılık teşkil edebilecektir (Dardağan, 2005, 63; Nomer, 2011b, s. 570-571; Özel vd., 2024, s. 739).

Bu bağlamda aşkın yetki kurallarıyla davacıya bu imkânın verilmesinin *actor sequitur forum rei* kuralına da aykırı olacağı değerlendirilmektedir (Nomer, 2011b, s. 571). Milletlerarası yetkinin tespitinde en yaygın kullanılan bağlama noktalarından biri davalının ikametgâhidir. Kaynağını Roma hukukundan alan *actor sequitur forum rei* kuralı da davanın davalının ikametgâhında açılması ve takip edilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Günel & Küçükgüngör, 1997, s. 126). Bu kural özellikle yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar bakımından birden farklı milletten yabancı kişilerin taraf olduğu karma nitelikli uyuşmazlıklarda yetkinin tesisini kolaylaştırmak amacıyla kullanılmaktaydı (Dardağan, 2005, s. 131). Bu kurala da aykırı şekilde davanın aşkın yetkiye dayanarak milletlerarası yetkiye sahip olmuş bir mahkemede görülmesi davalının savunma imkânının zayıflaması, davacı seçtiği için mahkemenin tarafsızlığından şüphe edilmesi gibi sonuçlar doğurarak adil ve eşit yargılanma ilkesini de ihlal edebilmektedir (Nomer, 2011b, s. 570; Ekşi, 2020, s. 253; Kaya, 2022, s. 250; Özel vd., 2024, s. 739; Dardağan, 2005, s. 63).

Yine benzer bir açıdan aşkın yetkinin kabulü doğal hakim ilkesine de aykırılık teşkil edecektir (Kaya, 2022, s. 250; Köle, 2016, s. 52; Doğan vd., 2025, s. 131). Doğal hâkim ilkesi, hukuk yargılamalarında esas alınan temel ilkelerdendir. Kaynağını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m.6 ve Anayasanın m.36’dan alan ilke, tarafların hangi mahkemede yargılanacaklarını uyuşmazlık doğmadan önce bilmeleri, bu mahkemelerin tarafsız, bağımsız ve kanunlarca kurulmuş olduğu kanaatinin oluşması esaslarını barındırır (Tanrıver, 2013, s. 14 vd; Ekren, 2024, s. 262). Ayrıca doğal hâkim ilkesi Türk Anayasasına paralel biçimde Federal Almanya Cumhuriyet Anayasasının m.101 ve İtalyan Anayasasında da yer almaktadır (Taş, 2021, s.1778). Zayıf ve sübjektif bağlama noktaları esas alınarak kendini yetkili gören mahkemeler bu ilkenin varlığına da aykırılık oluşturabilecektir. Dolayısıyla bu şekilde aşkın yetkiye dayanarak verilmiş kararların tanınması ve tenfizi mümkün olamayacaktır.

Buna rağmen milletlerarası yetki kurallarını belirleme yetkisi bakımından sınırlanmayan devletler, mahkemelerinde verilen kararların tenfiz edilememe riskini de önemsemeyebileceklerdir. Bu noktada aşkın yetki kurallarını engellemenin bir yolu olarak Brüksel I Tüzüğü olarak anılan Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında Avrupa Birliği Konsey Tüzüğü gibi objektif ve gerçek bağlama noktaları içeren ortak anlaşmalar yapılması önerilmektedir (Ekşi, 2020, s. 255). Brüksel I Tüzüğü’nde yer alan Ek I bölümünde aşkın yetki olarak nitelendirilebilecek kurallar tahdidi olmayacak şekilde sıralanmıştır (Ekşi, 2020, s. 256). Fransız Medeni Kanununun vatandaşlıktan hareketle yetki tesis eden m.14-15 hükümleri, malvarlığından hareketle yetki tesis eden Alman Medeni Usul Kanunu m.23, davalının geçici olarak Birleşik Krallık’ta bulunduğu sırada yapılan tebligata dayanarak milletlerarası yetki tesis

eden kurallar sayılan kurallardan bazılarıdır. Örneğin Alman Medeni Usul Kanununun yalnızca malların bulunduğu yere dayanarak tesis ettiği yetki kuralının aşkın yetki olarak nitelendirileceğini dolayısıyla Avrupa Birliği üyesi olan devletlerde ikamet eden kişilere karşı bu hükme dayanılarak Almanya’da dava açılmayacağı belirlenmiştir (Ekşi, 2020, s. 273).

Öte yandan Brüksel I Tüzüğü aşkın yetkiye dayanan kuralların uygulanmasını Avrupa Birliği üyesi devletlerde yerleşik olmayan davalı bakımından engellemektedir (Garnett, 2025, s. 13; Michaels, 2016, s. 22). Dolayısıyla bu davalılara Tüzüğe uygun olmayan hatta aşkın yetkiye dayanan kurallara göre dava açılabilir ve kararların da üye devletlerde tanınacak olması haklı olarak eleştirilmektedir (Garnett, 2025, s. 13-14).

Bu noktada tartışılması gereken bir konu da tarafların yetki sözleşmesiyle yetkilendirmiş olduğu ülke mahkemesinin yargılamayı yapması halinde aşkın yetki itirazının ileri sürülüp sürülemeyeceğidir. Yetki sözleşmesinin varlığı halinde aşkın yetkiden söz edilemeyeceği kabul edilmekte olup verilen örnekte Fransa mahkemelerinin tarafların yaptığı yetki sözleşmesine dayanarak uyuşmazlığı çözmüş olması halinde verilen kararın tenfizinin aşkın yetki gerekçesiyle reddedilemeyeceği değerlendirilmektedir (Nomer, 2018, s. 126-128; Kaya, 2022, s. 251). Ayrıca değinileceği üzere aşkın yetkinin varlığı tarafların itirazı üzerine ele alınabilecek bir şart olduğundan yetki sözleşmesiyle iradesini ortaya koymuş olan tarafın buna sonradan itiraz etmesi dürüstlük kurallarına aykırılık teşkil edecektir (Kaya, 2022, s. 251).

Yetki sözleşmeleri açısından madalyonun bir diğer yüzü yetki sözleşmesinin varlığına rağmen uyuşmazlığın başka bir ülke mahkemesinde görülmesi durumunun aşkın yetki oluşturup oluşturmayacağıdır (Güven, 2013, s. 129). Yetki sözleşmesinin özellikle ticari uyuşmazlıklar bakımından oldukça sık kullanıldığı ve aksi kabulün tarafların iradesine de aykırılık teşkil ederek mahkemeye uyuşmazlık arasındaki gerçek ve objektif ilişkiyi ortadan kaldıracığından sözleşme dışındaki ülke mahkemelerinden verilen kararların aşkın yetki gerekçesiyle tenfiz isteminin reddinin söz konusu olabileceği kabul edilmelidir (Huysal, 2013, s. 91-93; Güven, 2013, s. 129-130; Özel vd., 2024, s.740; Aksi görüş için bk. Ekşi, 2020, s.293-294).

MÖHUK m.54/1-b hükmüyle aşkın yetkiye dayanarak verilmiş olan yabancı mahkeme kararlarının tenfiz edilememesi davalının itiraz etmesi koşuluna bağlanmıştır (Doğan vd., 2025, s. 131; Köle, 2016, s.74). Dolayısıyla tenfiz talebini incelemekle görevli hâkim yabancı mahkemenin yetkisinin aşkın yetki olup olmadığını re’sen inceleyemeyecektir (Ekşi, 2020, s. 291-292). Katıldığımız görüşe göre itirazın yalnızca yabancı mahkeme kararının tenfizine ilişkin olarak Türk mahkemelerinde yapılması gerektiği ayrıca yabancı mahkeme yargılamaya başladığında onun yetkisine dair bir itirazın yapılmış olmasının gerekmediği kanun hükmünün bu yönde bir zorunluluk içermemesinden anlaşılabilmektedir (Özel vd., 2024, s. 739-740; Ekşi, 2020, s. 293). Nitekim yabancılık unsuru içeren uyuşmazlık bakımından kendini yetkili gören mahkemeye aşkın yetki itirazı yapılması ve sonuç beklenmesi aşkın yetkinin Türk hukuk anlayışı çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bir husus olması bakımından davalı taraftan beklenemeyecektir (Özel vd., 2024, s. 740). Ancak doktrinde yabancı mahkemenin yetkisine itiraz edilmeyerek yalnızca tenfiz talebinin incelendiği Türk mahkemesine yapılan itirazın dürüstlük kuralına aykırı olacağını değerlendiren yazarlar da bulunmaktadır (Huysal, 2013, s. 94-95; Güven, 2013, s. 130).

Öte yandan doktrindeki kimi yazarlara göre aşkın yetki, bazı hallerde kamu düzeni müdahalesi gerektiren bir durumdur (Dardağan, 2005, s. 252; Nomer, 2011b, s. 577; Doğan vd., 2025, s. 132; Şanlı vd., 2024, s. 700). Buna göre yabancı mahkemenin milletlerarası yetkisini belirlerken oldukça keyfi davranması ve uyuşmazlık konusuyla mahkeme arasında gerçek bir irtibat noktası barındırmaması davalının savunma hakkını kullanamamasına yol açmışsa durumun adil yargılanma ilkesini de ihlal ettiği gerekçesiyle re’sen tenfiz talebinin reddine neden olabilecektir (Dardağan, 2005, s. 252). Dolayısıyla aşkın yetkiye dayanarak verilmiş yabancı mahkeme kararlarının tenfizi bakımından da MÖHUK m.54/1-c gereği kamu müdahalesinin söz konusu olabileceği değerlendirilmektedir (Nomer, 2011b, s. 570; Şanlı vd., 2024, s. 700).

Milletlerarası yetki kuralları belirlenirken dava konusu uyuşmazlıkla mahkeme arasında objektif bir irtibat bulunmalıdır (Nomer, 2011b, s.569-570). Bu halde yetki kuralları *olağan yetki kuralları (ordinary jurisdiction rules)* olarak nitelendirilmektedir (Nomer, 2011b, s.570). Dolayısıyla bu değerlendirmeye göre Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi olağan yetki kurallarıyla düzenlendiğinden aksi şekilde belirlenmiş kurallara dayanılarak verilen yabancı mahkeme kararlarının kamu düzeni müdahalesine uğrayacağı ve tenfiz edilemeyeceği söylenebilecektir (Nomer, 2011b, s. 570). Bu müdahalenin ancak aşkın yetki halinin adil yargılanma ilkesine aykırı sonuçlar meydana getirmesi halinde mümkün olacağını belirtmekte fayda vardır (Doğan vd., 2025, s. 132; Şanlı vd., 2024, s. 700; Dardağan, 2005, s. 252). Nitekim kamu düzeni müdahalesi re’sen gerçekleşeceğinden bu halde MÖHUK m.54/1-b hükmünde aranan itiraz şartı da aranmayacaktır (Doğan vd., 2025, s. 132). Dolayısıyla bu müdahaleye sınırlı olarak başvurulmalıdır. Öte yandan aşkın yetkiye dayanılarak verilmiş mahkeme kararlarının

tenfiz edilememesi imkânı bir bakımdan avantaj olsa da yorum gerektiren bu konu yabancı mahkeme kararlarının tenfizini hali hazırda oldukça zorlaştırabilecektir (Dardağan, 2005, s. 252-253). Bu nedenle bir de kamu düzeni müdahalesinin geniş yorumlanarak kararların tenfizini engellemesi yerinde olmayacaktır.

Nitekim uluslararası ilişkilerin bu denli arttığı ve uyuşmazlıkların birden fazla ülke hukukunu ilgilendirmesinin olağan karşılandığı bu dönemde uluslararası nezaket gibi nedenlerle aşkın yetkiye dayanılamayacağı, bunun mahkemelerin yetkisini ve kararların tenfizini engellemesi gerektiği öne sürülmüştür (Douglas, 2019, s. 1-5). Buna göre *forum non conveniens* gibi doktrinlerin hali hazırda yeterli korumayı sağladığından hareketle mahkemelerin yetkisini ayrıca aşkın yetki vb. değerlendirmelerle sınırlamamak gerekmektedir (Douglas, 2019, s. 1-5). Ancak bu değerlendirme Türk hukuku gibi *forum non conveniens* doktrininin kabul edilmediği ülke hukukları için uygun olmayacaktır. Bu yüzden aşkın yetkinin varlığını ortadan kaldırmanın doğru olmayacağı ancak kanunda da itiraz şartına bağlanan bu şartın kamu düzeni müdahalesi gibi yollarla genişletilmemesi kanaatindeyiz. Ayrıca uluslararası hukuk bakımından aşkın yetkinin varlığını reddetmek yaygın bir hal almadıkça bu kabul kararların yabancı ülkelerde tenfizini zorlaştıracak ve uyuşmazlığın taraflarına herhangi bir katkı sağlamayacaktır.

3. SONUÇ

Mahkemeler, uyuşmazlıkları kendi yetki kuralları çerçevesinde karara bağlamaktadırlar. Dolayısıyla bir uyuşmazlık bakımından ülke mahkemelerinin kendini yetkili sayarak yargılama yapması bir iç hukuk meselesidir. Yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar bakımından durum farklıdır. Yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar bakımından kendini milletlerarası yetkiye haiz bulan mahkeme, uyuşmazlığı kendi ülke mahkemesinde karara bağlar. Ancak uyuşmazlık yabancılık unsuru içerdiğinden karar da farklı ülke hukuklarıyla ilişkili olabilmekte dolayısıyla ilişkili olduğu ülkelerde tanıma ve tenfiz usulüne tabii tutulması gerekecektir. Dolayısıyla yabancı mahkeme kararlarının çeşitli nedenlerle tenfiz edilememesi söz konusu olabilecektir. Bu nedenlerden biri yabancı mahkeme kararının aşkın yetkiye dayanarak verilmiş olmasıdır. Devletlerin milletlerarası yetkilerini uluslararası yaklaşımlara uygun olarak gerçek ve objektif bağlama noktalarına göre belirlemeleri uygun olacaktır. Bu gerekliliğin en önemli sonuçlarından biri tanıma ve tenfiz usulünün uygulanması esnasında ortaya çıkmaktadır. Türk hukukunda olduğu gibi çoğu ülke hukukunda aşkın yetki tenfiz engeli olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla devletlerin milletlerarası yetkilerini belirlerken zayıf ve sübjektif noktalara dayanması sonucunda o uyuşmazlık bakımından kendilerini yetki sayarak verdikleri kararların yalnızca kendi ülkelerinde geçerli olması gibi bir durum ortaya çıkabilmektedir. Yine bu şekilde kendi yetkisini tespit etmiş mahkemelerde davaların görülebilmesi davalı açısından olumsuz durumlara sebebiyet verebilmekte hatta adil ve eşit yargılanma ilkesinin ihlal edilmesine varan durumlar ortaya çıkabilmektedir. Elbette devletler kendi milletlerarası yetkilerini belirlerken bu hususları gözetmek zorunda değillerdir. Ancak günümüz dünyasında yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar oldukça artmakta dolayısıyla her devletin kendi vatandaşlarının da ilgili olduğu birçok uyuşmazlık söz konusu olmaktadır. Bu yönden devletlerin hem milletlerarası yetki kurallarını belirlerken hem de tanıma ve tenfiz usulüne ilişkin şartları belirlerken bu karşılıklı gereksinimleri değerlendirmesi gerektiği söylenebilmektedir. Nitekim MÖHUK m.54/1-b hükmündeki aşkın yetki hali kimi yazarlarca kamu düzenine varan ve mahkemenin re'sen araştırması ve müdahalesini gerektirebilecek bir konu olarak değerlendirilse de kanun koyucunun bu şartı tarafların itirazına bağlamasının devletlerin konuya dair esnekleşmesi gerekliliğinden ileri geldiği söylenebilmektedir. Bu şekilde uyuşmazlıkla gerçek ve yakın ilişkisi bulunduğu sürece ülke mahkemelerinin verdiği kararların tanınması ve tenfizi de katı kurallara bağlanmamış olacaktır. Bu sayede sıkça karşılaşılan yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar bakımından verilen kararlar tarafların ilgili olduğu ülkelerde de icra edilebilecek ve olası mağduriyetlerin önüne geçilmiş olacaktır.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma etik kurul izni gerektiren analizleri kapsamadığından etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı: Makale içerisinde yapay zekâdan faydalanılmamıştır.

Yazar Katkıları: Yazar çalışmanın tümünü tek başına gerçekleştirmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Altıntaş-Açıkgöz, E. H. (2024). Bulut bilişim sisteminde yer alan verilerden kaynaklanan uyumsuzluklarda milletlerarası yetkili mahkemenin tespiti. *Bilişim Hukuku Dergisi*, 6(1), 80–131. <https://doi.org/10.55009/bilismhukukudergisi.1378100>
- Arat, T. (1964). Yabancı ilamların tanınması ve tenfizi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(1), 421–527.
- Avşar, M. (2021). *Milletlerarası usul hukukunda mahkemelerin yetkisinin belirlenmesinde taraf iradesi* [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Aygül, M. (2012). Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi davalarında bazı usul hukuku problemleri. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 31(2), 83–121.
- Ayhan-İzmirli, L. (2018). Nüfus Hizmetleri Kanunu madde 27/A çerçevesinde yabancı ülkelerde verilen boşanma kararlarının idari yoldan tanınması. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22(4), 67–126.
- Bilkay, M. (2021). Miras hukukuna ilişkin dava ve işlerde Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi. *Public and Private International Law Bulletin*, 41(2), 905–929. <https://doi.org/10.26650/ppil.2021.41.2.991903>
- Can, M. E. (2023). *Bulut bilişim sözleşmelerine uygulanacak hukuk*. Adalet Yayınevi.
- Clermont, K., & Palmer, J. R. B. (2006). Exorbitant jurisdiction. *Maine Law Review*, 58(2), 473–505.
- Cordero-Moss, G. (2007). Between private and public international law: Exorbitant jurisdiction as illustrated by the Yukos case. *Review of Central and East European Law*, 32(1), 1–17. <https://doi.org/10.1163/092598807X165541>
- Council of the European Union. (2001). Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. *Official Journal of the European Communities*, L12, 1–23.
- Court of Appeal. (1972). *Maharanees of Baroda v. Wildenstein* [1972] 2 QB 283.
- Cumaloğlu, E. (2008). Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi bakımından Türk mahkemelerinin münhasır yetkisi. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(2), 431–448.
- Çalışkan, Z. (2016). New York eyalet mahkemesi TMSF / Erol Aksoy tenfiz kararının karşılıklılık şartı bağlamında değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(3), 659–672.
- Çelikel, A. (2011). Yeni kanuna göre yabancı mahkeme kararlarının tenfiz şartları. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2(2), 7–13.
- Çelik, K. (2021). Bulut bilişim teknolojileri. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(24), 436–450. <https://doi.org/10.47129/bartiniibf.1019898>
- Daimler AG v. Bauman, 571 U.S. 117 (2014).
- Dardağan, E. (2005). *Milletlerarası usul hukukunda 'aşkın yetki' kavramı*. Siyasal Kitabevi.
- Doğan, V., Yılmaz, A. Ç., & Ayhan-İzmirli, L. (2025). *Milletlerarası özel hukuk*. Savaş Yayınevi.
- Douglas, M. (2019). The decline of 'exorbitant jurisdiction'?. *Australian Law Journal*, 93(4), 278–282.
- Dürüstkan, S. (2023). Yabancı hakem kararlarında kamu düzeni kavramı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25(1), 421–451. <https://doi.org/10.33717/deuhfd.1282513>
- Ecemiş, S. (2020). MÖHUK dışında düzenlenen tanıma ve tenfiz kuralları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22(1), 357–395.
- Ekren, N. N. (2024). Adil yargılanma hakkının temel ilkesi olarak tabii hâkim ilkesi. *Eskişehir Barosu Dergisi* (40. Yıl Özel Sayısı), 252–273.
- Ekşi, N. (2015). New York convention on the recovery abroad maintenance. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 35(2), 69–105.
- Ekşi, N. (2020). *Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi*. Beta Yayıncılık.
- Erten, R. (2011). Yabancı mahkeme ve hakem kararları hakkında tenfiz kararı almak her zaman zorunlu mudur?. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 25(1-2), 195–212.
- Erten, R. (2017). *Türklerin kişi hallerine ilişkin davalarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi (MÖHUK m. 41)*. Yetkin Yayınları.
- Garnett, R. (2025). Foreign judgments and the relationship between direct and indirect jurisdiction. *International and Comparative Law Quarterly*, 1–26. <https://doi.org/10.1017/S0020589325101000>
- Goodyear Dunlop Tires Operations, S. A. v. Brown, 564 U.S. 915 (2011).
- Günel, N., & Küçüküngör, E. (1997). Roma Hukuku'nda ikametgah (domicilium) kavramı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 46(1), 121–127. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000000654
- Güngör, G. (2025). *Türk milletlerarası özel hukuku*. Yetkin Yayınları.
- Güven, P. (2013). *Tanıma-tenfiz (Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi)*. Yetkin Yayınları.
- Huysal, B. (2013). 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile getirilen yenilikler ışığında yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi konusunda bazı tespitler. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 32(1), 71–101.
- Huysal, B. (2017). Direct registration of foreign divorce decision under the Civil Registration Act. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 37(2), 473–507.
- İstemi, Z. (2020). *Türk milletlerarası usul hukukunda milletlerarası yetki* [Yüksek lisans tezi, Çankaya Üniversitesi].
- Kaya, T. (2022). *Ekonomik yaptırımların uluslararası ticari sözleşmelerden kaynaklanan uyumsuzlukların çözümüne etkisi*. Adalet Yayınevi.
- Köle, M. (2016). Yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizinde usul. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(34), 39–98.
- Mardirosian, H. E. (2004). VII. Forum non conveniens. *Loyola of Los Angeles Law Review*, 37(5), 1643–1686.
- Michaels, R. (2016). Jurisdiction, foundations. *Elgar Encyclopedia of Private International Law* içinde. Duke Law School Public Law & Legal Theory Series, No. 53.
- Nomer, E. (2011a). Devletler hususi hukukunda milletlerarası yetki mefhumu. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 40(1-4), 393–426.
- Nomer, E. (2011b). Yabancı mahkeme ilamlarının tenfizinde mahkemenin yetkisi ve kamu düzeni. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 23(1-2), 565–578.
- Nomer, E. (2018). *Milletlerarası usul hukuku*. Beta Yayıncılık.
- North, P. (1993). *Essays in private international law*. Clarendon Press.
- Önal, A. (2017). The legal qualification of recognition and enforcement decisions. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 37(2), 576–610.

- Özçelik-Bayraktaroğlu, G. (2016). *Milletlerarası usul hukukunda paralel davalar*. Yetkin Yayınları.
- Özel, S., Erkan, M., Pürselim, H., & Karaca, H. A. (2024). *Milletlerarası özel hukuk*. On İki Levha Yayıncılık.
- Özgenç, Z. (2023). Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizinde kamu düzeni ile davanın esasına girme (révision au fond) yasağı arasındaki ilişki. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 29(2), 1390–1416.
- Pürselim, H. S., & Yöney, C. (2022). Recognition and enforcement of foreign judgments lacking reasons under Turkish law. *Public and Private International Law Bulletin*, 42(1), 357–390. <https://doi.org/10.26650/ppil.2022.42.1.1060188>
- Republique Française. (1804). *Code Civil*. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721
- Sargın, F. (2024). *Türk milletlerarası usul hukuku*. Yetkin Yayınları.
- Sargın, F., & Erten, R. (2014). MÖHUK hükümleri dairesinde tanınmanın hukukî niteliği, usulü ve karşılaşılan bazı sorunlar: “Yeni bir düzenleme yapma gereği”. *Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi*, 3(2), 37–136.
- Seviğ, V. (2011). Milletlerarası özel hukuk alanında yetki anlaşmasının ayrıcalığı. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 55(3), 179–190.
- Sökmen-Güler, E. (2019). Forum non conveniens doktrini ve uluslararası paralel davalar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan)*, 21(Özel Sayı), 2629–2658.
- Şanlı, C., Esen, E., & Ataman-Figanmeşe, İ. (2024). *Milletlerarası özel hukuk*. Beta Yayıncılık.
- Tanrıver, S. (2013). Tabii hâkim ilkesi ve medeni yargı. *TBB Dergisi*, 104, 11–35.
- Tarman, Z. D. (2017). Enforcement of foreign court decisions and arbitral awards in Turkey and the problems in practice. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 37(2), 798–820.
- Tarman, Z. D. (2019). Milletlerarası özel hukukta tüketicinin korunması. *Public and Private International Law Bulletin*, 39(1), 325–356.
- Tarman, Z. D. (2023). Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizinde sıklıkla karşılaşılan hukuki sorunlar ve çözüm önerileri. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(1), 73–86. <https://doi.org/10.21492/inuhfd.1180338>
- Taş, B. (2021). Hukukun genel bir ilkesi olarak tabii hakim ilkesi. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1763–1791.
- T.C. Anayasası. (1982). *Resmî Gazete* (Sayı: 17863).
- Tekin, E. (2021). *Milletlerarası özel hukukta kişilik haklarının internet yoluyla ihlalinde sorumluluk*. On İki Levha Yayıncılık.
- Tekin, E. (2022). Milletlerarası özel hukukta libel tourism. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(2), 390–404. <https://doi.org/10.21492/inuhfd.999552>
- Toker, A. G. (2022). Forum non conveniens doktrininin Türk hukukunda Lahey Çocuk Koruma Sözleşmesi kapsamında uygulanması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24(1), 79–122. <https://doi.org/10.33717/deuhfd.1089741>
- Tütüncübaşı, U. (2017). Yabancı kararların Türk hukukunda tanınması konusunda 690 sayılı Kanun Hükmünde Karamame ile düzenlenen yenilikler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(2), 103–128.
- Ulus Karataş, A. E. (2017). Velayet sorumluluğu ve çocukların korunması hakkında tedbirler yönünden yetki, uygulanacak hukuk, tanıma, tenfiz ve işbirliğine dair 1996 tarihli Lahey Sözleşmesi ve Türk milletlerarası özel hukukuna etkisi. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 37(2), 911–1003.
- Yargıtay 18. Hukuk Dairesi. (2014, 7 Nisan). E. 2013/19774, K. 2014/6261 sayılı karar.